AKİS

BAYAR : « İNCE DEMOKRASİYE PAYDOS » DEMİŞTİ. O AKŞAM İNÖNÜ EVDE ŞÖYLE DEDİ : « BUNLARIN SONU İYİ OLMAYACAK . . . . »

YENİ DIŞ POLİTİKAMIZA VE ONUN YÖNETİCİSİNE PROJEKTÖRÜMÜZÜ TUTUYORUZ

HASAN IŞIK
DIŞİŞLERİ BAKANI

Sayı : 564 - 10 Nisan 1965

Fiatı : 125 Kuruş

Sayı: 564 Cilt: XXXII Yıl: 11

Sahibi ve Başyazarı :
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü :
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurulu :
İç Haberler Kısmı: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel, Egemen Bostancı, Tunca Aksoy (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — **Dış Haberler Kısmı:** Halûk Ülman — **Magazin Kısmı:** Jale Candan — Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — Sinema: Nijat Özön — **Tiyatro:** Naciye Fevzi.

Resim
Ali Parmakerli

Kapak Kompozisyonu
SAN Organizasyon

Kapak Baskısı
Teknik Ofset

Fotoğraf
T.H.A.
Sungar Taylaner
Erdoğan Çiftler

Klişe
Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak No: 15/2
Tel : 11 89 92
P. K. 582

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel : 10 61 96

Abone Şartları

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

İlân Şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası
Ankara

Basıldığı tarih :
8.4.1965

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Şu anda elinizde tuttuğunuz dergi, bütün Türkiyede çıkan haftalık aktüalite dergilerinin tümünden tam beş defa daha fazla satmakta, okunmakta, aranmaktadır. AKİS'in geçen sayısı memleketin bir çok tarafında satışa çıktığı an tükenmiş, bâyilerimiz telefon ve telgrafla daha fazla dergi istemişlerdir. Bunlardan bir kısmının arzularını karşılayabildik, fakat bir kısmının arzularını karşılayamadık.

Elbette ki bu emsalsiz rağbetin sebebi, geçen haftaki sayımızda başlamış bulunan tarihî "İsmet Paşayla 10 Yıl" serisidir. Aldığımız haberler serinin yurtta müsbet ve iyi karşılanmış olduğu merkezindedir. Metin Toker, talihin bu ilgi çekici 10 yıl içinde hadiselerin perde önündeki ve perde arkasındaki büyük kahramanı İsmet İnönünün yanına koyduğu bir usta gazetecidir. Onun, o devrede günü gününe aldığı notlar bugün görülmemiş önemde bir yazı serisinin özünü teşkil etmektedir.

AKİS, bu seriyi eksiksiz takip etmek ve kütüphanelerinde son derece kıymetli bir eser halinde saklamak niyetinde bulunan okuyucularına yardımcı olmak emeliyle özel bir servis kurmuştur. Buna ait tafsilâtı iç sayfalarda, yazı serisinin tam önünde bulmak kabildir.

Fakat bu gayretlerin bize "aslî görevimiz"i unutturmadığını herkesin bilmesinde fayda vardır. Nitekim şimdi YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızdaki "Seçimler", "Cumhurbaşkanlığı" ve "Dış Politika" yazıları herkes tarafından ve bilhassa bu sonuncusu diplomatik camiada dikkatle izlenecektir. Bu yazılardan sonuncusu, Dışişleri Bakanı Hasan Işığın lütüfkâr yardımlarıyla hazırlanmıştır.

Unutmamak lâzımdır ki bu yıl seçim yılıdır ve seçimlere Türkiyenin nasıl gittiğini öğrenmek ancak AKİS okumakla kabil olacaktır. AKİS, seçim arefesi devresinde Türkiyede adından en fazla bahsedilen dergi olmakta devam edecektir.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

içindekiler

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yıl: 11 Sayı: 564 10 Nisan 1965 Cilt: XXXII

YURTTA OLUP BİTENLER

Ferruh Bozbeyli

Nurettin Ok
Hevesleri kursaklarında kalanlar

Mekki Keskin

Seçimler

Dervişin fikri ve zikri

Bundan bir kaç gün önce, kendi Grupu önünde yaptığı bir konuşmada CHP Genel Başkanı İsmet İnönü "erken seçimler"den bahsettiğinde Ankarada çok kimsenin kulağına kar suyu kaçtı. Paşa da ne demek istiyordu? Paşanın aklında ne vardı?

Bu endişeleri yüreklerinde en fazla duyanlar, "erken seçim"i kendilerine bayrak yapmak isteyen ve bir ara yapmış bulunan AP liler oldular. Hele şim di iktidara da gelmişlerdi. İktidardan bu kadar çabuk gitmek olacak iş miydi?

Grupunun ilgi çeken toplantısında İsmet İnönü "erken seçim" sözünü bir şarta bağladı. Dedi ki:

"— Öyle şartlar doğabilir ki, memleketin seçimlere erken gitmesi gerekebilir."

İsmet Paşa bunu 1960'ın başında, Bursada açtığı büyük kampanyada da söylemiş, fakat DP İktidarı durumu başka gözle gördüğünden değişik yol tutmayı tercih etmişti.

İsmet İnönü daha sonra, CHP ileri gelenlerinin iştirakiyle kendi evinde yapılan bir toplantıda "öyle şartlar doğabilir ki.." lâfından neyi kastettiğini anlattı. Toplantıda Satır, Çelikbaş, Bayezit gibi CHP idarecileri bulunuyordu. Koalisyonun bir plânı vardı ve bu plân, Ödenekler Meselesindeki tutumu dolayısıyla Millet Meclisi Başkanı Fuat Sirmene karşı hiddet içinde bulunan bütün milletvekillerinin desteğine sahipti. Bunların arasında bir takım CHP lilerin de varlığından zerrece şüphe edilmiyordu. Plân, Sirmenin Başkanlıktan ıskatını hedef güdüyordu. Sirmen istifa etmeyeceğine ve haksız bulduğu fazla ödeneklerin verilmemesi için sonuna kadar savaşacağına göre makamından nasıl uzaklaştırılacaktı?

Şöyle bir taktik düşünüldü: Üç Başkan Vekili, AP'li Ferruh Bozbeyli, YTP'li Mekki Keskin ve CKMP'li Nureddin Ok görevlerinden, protesto makamında istifa edeceklerdi. O zaman Başkanlık kürsüsüne daima Fuat Sirmenin bizzat çıkması gerekecekti. O Başkanlık edince milletvekilleri, bu sefer onlar protesto makamında Meclisi terkedeceklerdi. Bu suretle Fuat Sirmen Ödenek Meselesindeki tutumundan dolayı cezalandırılacaktı. Başkanlık ettiği celselerde kimse kalmayınca Sirmen istifaya mecbur olacak, milletvekilleri de eski üç Başkan Vekiliyle birlikte bir başka Başkanı, çekilerini imzalamayı kabul edecek bir itâ âmirini -Başkanın CHP'li olması gerektiğine göre, meselâ niçin aslan Fahir Giritlioğlu olmasın?- seçeceklerdi.

Halbuki böyle bir sabotaj Sirmenin istifasına değil, Meclisin çalışamaz hale gelmesine yol açacaktı. O kadar. Çünkü Ödenek Meselesi umumî efkârda bu tepkileri yapmışken Fuat Sirmen elbette ki direnecek ve umumî efkârın gözünde Parlâmento bir defa daha fena not alacaktı.

İsmet İnönü Grupunda "öyle şartlar doğabilir ki.," derken bu plânı

Memleketin Huzuru Tehlikededir

Metin TOKER

Bugün, aklı başında her türk vatandaşı için Türkiyenin, her şeyin üstünde bir büyük meselesi vardır: Memleketin seçimlere huzur ve sükûnet içinde götürülmsi. Seçimlere sadece altı ay kalmıştır. Bir süre sonra, mevcut kanunlar gereğince Hükümet, bazı Bakanlıkların tarafsızlara verilmesi suretiyle bir Seçim Kabinesi haline girecektir. O bakımdan, propaganda maksadıyla veya günlük endişelerle ne söylenirse söylensin önümüzdeki yaz ayları boyunca bir büyük icraat beklemek hatadır. Eğer Hükümet yurtta, vatandaşlar arasında şiddetli çatışmaların patlak vermesini önlerse, partiler 1960'dan önceki devirlerde olduğu gibi birbirlerine girmekten menedilirse arzulanan ortam yaratılmış sayılacaktır. Bu ortam içinde seçmenler, serinkanlılıkla, partiler arasında istedikleri tercihi yapacaklardır.

Doğrusuna bakılırsa böyle bir ortam, bilhassa iki büyük partinin ve demokratik rejimi sahiden benimseyenlerin menfaatlerine uygun olan tek ortamdır. Halkın, geçirilen bunca bâdireden sonra, "eski tarz politika hayatı" istemediğini anlamakta hiç bir zorluk yoktur. Gergin havadan, küfürlü tartışmalardan, seviyesiz dalaşmalardan herkes bıkmıştır. Önümüzdeki seçimlerde ağırbaşlı, olgun ve basiretli davrananlar, ciddi vaziyetler alanlar, kütlelerde güven uyandıranlar oy toplamakta daha fazla kolaylık hissedeceklerdir.

Tabii ,eğer bunlar birer ciddi partiyse..

Ciddi bir parti hüviyeti taşımayanların, dopingli liderlerin, şamatacıların ise menfaatlerinin başka istikamette bulunduğunda zerrece şüphe yoktur. Bunların hedefi elbette ki mümkün nisbetinde gürültü koparmak, onun bunun kuyruğuna basmak, ortalığı karıştırmak ve bu hava içinde "ne koparırsam kârdır" felsefesiyle seçim çorbasının içine dalmaktır. Mecliste başlayacak gürültülerin az zamanda vatan sathına yayılacağını ve sinirli rüzgârların bir uçtan ötekine eseceğini. Basının bunları amplifikatör sadakatıyla büyüteceğini keşfetmek için bir kâhin olmak lâzım değildir.

Bu temayüldeki kimselerin gayretlerini boşa çıkarmak için, eğer bunlar muallaktaysalar, sağlam bir sinir kâfi gelecektir. Tahriklere kapılmamak, hezeyanları gülümseyerek ve umursamaksızın dinlemek, her zaman kolay olmasa da daima kaabildir. Bu noktada C.H.P. ye serzenişte bulunmak lâzımdır. C.H.P. li milletvekilleri alay edilmeye lâyık sözleri ciddiye alırlar, adlarından bahsettirmek için gerekirse ellerinin üstünde yürümeye ve türlü acaiplikler yapmaya hazır toplulukların tebliğlerine karşılık vermeye kalkarlar, onlarla tartışmaya girerlerse hataların en büyüğünü işlemiş olurlar. Bu onlara puvan kazandırmaz, bu onları milletin nazarında hafif duruma sokar. Aynı zamanda, böyle davranışlarla karşı tarafın, oyununa yardım etmiş olurlar. Şu anda A.P. bu noktada büyük rakibinden çok daha akıllıca bir davranışın içindedir.

Ama, eğer Mecliste ekseriyet sahibi olan Koalisyon, dopingli ucunu muallakta bırakmaz, onun teşebbüslerini destekler, ona angaje olursa memlekette huzurun bozulmasına hiç kimse mani olamaz. Herkes bilmelidir ki rejimin büyük teminatlarından biri olan Radyoyu bir takım alkollü ağızlara Sahibinin Sesi yaptırtmak C.H.P. için mümkün değildir ve zaten bu müesseseyi tasallutlardan korumak herkese düşen bir görevdir.

Bugün TRT üzerinde oynanan politiko-santimantal oyun hiç kimsenin meçhulü değildir. Öğrenilmek istenilen husus şudur: Koalisyon bu oyuna tümüyle dahil midir? Eğer dahilse, CHP nin kıyameti koparması hiç kimse tarafından yadırganmayacaktır ve memleketin bütün sağlam kuvvetleri bu gayretinde CHP nin yanında yer alacaktır. Şimdiden Basının ve umumi efkârın havası, anlamak isteyenler için derin mânalar taşımaktadır. Suyu çoktan kaçmış "1946 Hikâyeleri"nin hortlatılıp getirilmesi teşebbüsleri bu oyunu oynayanların seçimleri nasıl bir platform üzerine oturtmak niyetinde olduklarını göstermektedir. Bu tarz hikâyeler ister istemez ve kendiliğinden daha sonraki, başka hikâyeleri tartışmalara sokacak, mânasız ve hiç bir lüzumu kalmamış ithamlar sadece havayı bulandıracaktır. 1965 seçimlerine Türkiye böyle polemikler içinde girer ve memleketin asıl meseleleri tartışılmazsa itibarını kaybedecek olan sadece şu veya bu partiden ibaret kalmaz. Topyekûn parlâmenter rejim vatandaşın gözünden düşer ve şu son dört yıl içinde ciddi gayretlerle kazanılmış olan mesafe bir anda geri verilir.

Bir defa, Radyoyu, tekrar bir İktidar Borazanı haline getirmeye hiç kimsenin gücünün yetmeyeceği aşikârdır. Bir takım Radyoya el koyacak, orada istediği tasarrufları yapacak, onu yerinden atacak, bunu onun yerine oturtacak, mikrofonları kendi emrine tahsis ettirecek, tamamile şahsî kanunlar çıkartacak.. Buna imkân bulunmadığı, buna imkân olmayacağı, dünyanın bu çeşit teşebbüs sahiplerinin başına yıkılmasının hiç bir zorluk taşımadığı dopingle gemi azıya almış olanlara anlatılamazsa memleket çok şey kaybeder.

Eğer A.P. bu çeşit gayretlerin gerçekleşmesi için şart olan kendi Meclis kuvvetini o gayretlerin emrine vermezse, CHP nin böyle gayret sahipleriyle kapıştırılması AP bakımından pek elverişli bir taktik olur. CHP itibarını boşuboşuna yitirirken AP onu kenardan, alaylı tarzda seyreder ve bu başarısının semeresini de seçimlerde görür. Ama AP bununla yetinmez, Meclisteki kuvvetini kullanarak CPH nin eline yaman bir mücadele sebebi ve dolayısıyla seçim silâhı verirse bundan kârlı çıkmaz. Çok zaman aptal dostların akıllı düşmanlardan daha fazla zarar verdiği hiç kimsenin meçhulü değildir. Kendileri akıllı olanlar bu çeşit aptal - yahut deli - dostlardan yakalarını bir an önce kurtarmaya bakarlar.

İki büyük parti memleketin kaderi üzerindeki sorumluluklarını Türkiye bir yeni seçime giderken bilmekle mükelleftirler. Halk bu seçimi huzur ve sükûn içinde idrak etmek istiyor. Onu bundan mahrum etmek hiç kimseye bir şey kazandırmayacaktır. Bulanık suda balık avcıları karşılarında iki büyük partinin ikisini birden bulurlarsa bu, rejimin zaferi olur.

kastediyordu. O zaman CHP Genel Başkanı Meclisi memlekete göstererek "Bakınız!" diyecek ve bir yeni seçim isteyecekti. Erken yeni seçim demek ise, saygıdeğer ve parasever milletvekillerinin Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmaları, bir kaç aylık ödeneklerini hiç alamamaları neticesini verecekti.

Durum bu iken Başkan Sirmen Divan Kâtiplerini çağırdı ve böyle bir niyetin olup olmadığını sordu. Kendisine "Yoo, efendim. Ne münasebet!" cevabı verildi. İsmet İnönünün aklında nenin bulunduğu anlaşılmış ve böyle bir hava içinde bir de Başkanla uğraşmanın ancak daha fazla prestij kaybına yol açacağı görülmüştü. Nitekim o gün bir Başkan Vekili, daha sonra bir başkası, frakları içinde pek göz alıcı, Başkanlık Kürsüsüne çıktılar ve görevlerini kuzu kuzu yaptılar.

Ödeneklere gelince, onlar hâlâ, heveskâr milletvekilleri ve sayın senatörler için pazarlığı yapılan denizdeki balıktır. Bu balığın, Anayasa Mahkemesinin "O.K."i olmadan tavada kızartılıp mideye indirilemeyeceği kesin şekilde anlaşılmıştır.

C. Başkanlığı

Kar helvası

Bugünlerde Çankayadan gelen haberler, tepede Hükümetle ve bilhassa Hükümetin bir kanadının sebep olduğu huzursuzluklarla ilgili bir memnunsuzluk havasının estiğini göstermektedir. Hükümetin, hemen kuruluşmasının akabinde Zonguldak, Kıbrıs, T.R.T. gibi konularda umumî efkârdan çok kötü notlar alması, Ödenek'er Meselesinin alevlenmesi, çeşitli zümrelerde kıpırdanmalar olması, bir takım beceriksizlikler yüzünden öğrencilerin ve işçilerin karşıya alınması Çankaya sâkinlerinin keyfini kaçırmıştır. Tatsızlıklar, tabii, Çankayanın üzerine gölge düşürmektedir ki, dert budur. Bu, zaman zaman orada burada görülen Nâsır Zeytinoğlunun yüz hatlarında ifadesini bulmaktadır.

Nâsır Zeytinoğlunun keyifsizliği sebepsiz değildir. İlhamını Çankayada esen rüzgârlardan bol nisbette alacağı ümit edilerek bina edilmiş olan yeni Koalisyona en fazla emeği ve harcı geçen kimse Cumhurbaşkanı Gürselin eski briç arkadaşı, bugünkü Genel Sekreteri olmuştur. Gerçi şimdi Nâsır Zeytinoğlu, seçimler arefesinde üç Bakanlık tarafsızlara verilince pek sevdiği İçişleri Bakanlığına tekrar oturabileceğinin hayali içindedir ama bir yandan da bir takım endişeleri yüreğinde hissetmektedir. Bu endişelerin başında tekrar Karşıyakadaki briç masasının başına, orada pineklemeye dönmek vardır. Bu bakımdan faal Genel Sekreterin yakınlarda tekrar kollarını sıvaması ve yeni kar helvalarının imâlâtına girişmesi kimseyi şaşırtmayacaktır.

Karşılıklı bir başka hayal sukutu, Çankayada, "yeni Hükümetin daha fazla telkinlere müsait davranacağı", Başbakanlıkta ise "Çankayanın desteğinin daha bir fazla kuvvet teşkil edeceği" ümitlerinin başına gelmiştir. İki taraf da bu ümitlerin gerçek olmadığını görerek üzülmüşlerdir.

Koalisyon içinde birbirlerinden en ziyade memnun olan taraflar Suat Hayri Ürgüplüyle AP'dir. Bu memnunluğun temelindeki sebep iki tarafın da itidalli ve anlayışlı davranmalarıdır. Ürgüplü - Demirel ikilisi hakkında, Başkentin kendilerine yakın çevrelerinde şimdiden bir takım "Büyük Tasavvur"lar beslemekte ve geliştirilmektedir.

Nâsır Zeytinoğlu ve Cemal Gürsel
Helvanın tadını sevmediler

Radyo

Sakalla bıyık arasında

Şu günlerde, Türkiyenin en düşünceli ve dertli adamı kim diye sorulacak olursa, buna uzun boylu düşünmeden verilecek cevap şudur: Başbakan Suat Hayri Ürgüplü.

Dördüncü Koalisyon Hükümetinin başlıca şahsi sorumluluğunu sırtına yüklenmiş olan Ürgüplünün içine sıkıntı veren son mesele TRT meselesidir. Osman Bölükbaşının sımsıkı sarıldığı ve ucunu bırakmak niyetinde görünmediği bu konu, bu haftanın başından itibaren İktidar için bir "ateşten gömlek" hüviyetini almaya başlamıştır. Bu konu, önceleri tatlı -ve İktidar için elverişli- bir polemik vesilesi sayılırken, Koalisyon ortakları Bölükbaşıyı tasvipkâr bir edayla boş bırakmışlardır. AP tandanslı gazetelerin ateşli desteği ile kanatlanan ve fren mefhumunu unutan MP lideri, o gürültülü üslûbu ile işe öyle bir girişmiştir ki, Hükümet daha yerine yerleşmeden, hiç de istemediği dağdağalı bir ortamın tam merkezine sürüklenivermiştir...

TRT hakkında Meclis Araştırması açılması için AP'li İhsan Ataöv tarafından verilen önergenin, geçen hafta Bölükbaşının "hastalanması" üzerine yarıda kalan ve bu haftanın başında Salı günü devam edilen görüşmelerinde, CHP sözcüsü Turhan Feyzioğlu yaptığı konuşmayla, bugüne kadar bir eğlence sanılan işin ne kadar ciddi sonuçlar yaratabileceğini ortaya döküverdi. Feyzioğlu fazla bir şey yapmadı. Sadece, Ataövün önergesinde "TRT'deki suçluların tesbit edilip Adalete tevdii" şeklinde yer alan sözlerin bir Meclis Araştırmasını aşıp meseleyi, Sc

ruşturma şekline soktuğunu izah etti, böylece Anayasanın çiğnenmek üzere olduğunu haber verdi! Feyzioğlu bu arada, Ataöv ve Bölükbaşının TRT Kurumunu komünistlikle itham ettiğini, kamu güvenliği söz konusu olunca TRT Genel Müdürünü görevinden almak yetkisi ile techiz edilmiş olan Hükümetin, bugüne kadar niçin durduğunu da sordu, sadece bu ihmal sebebiyle Hükümet hakkında bir Meclis Tahkikatı açılabileceğini, usulü dairesinde ifade etti. Böylece, Bölükbaşının attığı ok döndü dolaştı, Koalisyonu tâ bağrından vurdu.

Bu satırların yazıldığı anda mesele bir Anayasa ve Hükümet meselesi haline gelmiş bulunmaktadır. Muhalefet 200 milletvekilini toplayan gücüyle Anayasayı ve onun müesseselerini koruyabilecek durumdadır. Bölükbaşının uzun ve kontrolsuz adımları ile istemediği kadar uzaklara sürüklenen Hükümet ise, TRT yüzünden, sakalla bıyık arasında son derecede müşkil bir noktaya gelip takılmıştır...

Nereden nereye?

Bölükbaşı, TRT'yi ele geçirmek için ilk olarak -kendi Bakanı ile kavga etmek sureti ile- ünlü Kanun Tasarısını hazırlamış, fakat Anayasaya aykırı ve komik özellikler taşıyan bu tasarı, Bakanlar Kuruluna sunulduğunda tasvip görmemiştir Bir MP muhtırası ile Hükümete getirilen bu tasarı, TRT'yi kendine râmetmek eğilimindeki AP ve diğer ortaklar tarafından dahi, gayrıciddi nitelikte görülmüştür. Ancak, Bölükbaşının hışmına uğramamak için tasarının kabul edilmemesi gibi bir şekil yerine, işi uzatacak bir çare aranmış ve "komisyona havale" formülü üzerinde ittifak edilmiştir. Bu arada, geçen ayın son gününde TRT meselesi ve MP'nin hazırladığı kanun teklifi Liderler Komitesinde de görüşülmüştür.

İhsan Ataöv
Bölükbaşının A.P. şubesi

Bir mektup

Derginizin 563 üncü sayısında "Çağlayangil'in de hafızasını tazeliyoruz" başlığı altında yayınlanan yazı gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır.

Olayın gerçek yönü şudur:

Bir ay kadar önce, bir haberin doğruluk derecesini araştırmak için Çalışma Bakanı ve Hükümet Sözcüsü İhsan Sabri Çağlayangil'i telefonla aradım.

Esas meseleyi öğrendikten sonra, kendisi ile TRT konusunda konuştuk. Bana, seçimler dolayısıyla hükümetin çok işi olduğunu, önemli kanunların çıkması gerektiğini söyledi. TRT kanununun değiştirilmesi söz konusu olsa dahi, diğer kanunların acele çıkması gerektiği için buna zaman bakımından belki de imkân bulunamıyacağını bildirdi.

Hükümet Sözcüsünün, benimle TRT yöneticilerine mesaj gönderdiği doğru değildir.

Bu açıklamanın yayınlanmasını rica ederim.

Saygılarımla...

Muammer YAŞAR

AKİS — Bizim yazdığımızla Muammer Yaşarın açıkladığı husus arasındaki tek fark Çağlayangilin ağzından TRT yöneticilerine nakledilenlerin mesaj değil, lâf olmasından ibarettir! Yoksa biz de Çağlayangilin ancak bunları söylediğini yazmıştık

Bölükbaşı Liderler Komitesinde, bu tasarının Hükümet tarafından mutlaka kabulü için, celâlli bir çaba göstermiş ve hattâ, aksi takdirde Koalisyon Protokolünün ihlâl edildiği gerekçesi ile Hükümetten çekilme tehdidini bile ortaya atmıştır. Başbakan Ürgüplü ve diğer liderler ise, Bölükbaşıyı yatıştırmak için TRT'nin tarafsız olmadığı fikrinde Hükümette ve Koalisyon partilerinde ittifak olduğunu, fakat bu meselenin hangi tedbirle halledileceği hususunda acele etmemek gerektiğini söylemişlerdir. Hattâ Başbakan Ürgüplü, bu toplantıda Bölükbaşının yatıştırılması zorlaşınca, bir ara "istifa etmek"ten bile bahsetmiştir. Neticede, MP muhtırasının ve tasarısının, Koalisyon içindeki dörtlü Bakanlar Komitesine tevdii ve komitenin TRT'nin tarafsızlığını temin için gerekli tedbirlerle birlikte bunları da görüşmesi kararlaştırılmıştır.

Adnan Öztrak
Kan dâvası

Ancak, komisyona havale tedbiri, TRT üzerindeki dalgalanmaların durulması sonucunu yaratmamıştır. Bu defa, Bölükbaşı ve arkasındakiler, AP'li İhsan Ataövün TRT hakkında Meclis Araştırması açılması için verdiği önergenin peşine düşmüşlerdir...

Aktedronlu lider

İşte bu konudaki görüşmelerdir ki bu hafta Türkiyede pek çok kimseyi aktedron adındaki ilâcın tesirleri konusunda merak sahibi yapmıştır. Bu konuda Doktor Lokman Başaran şöyle demektedir:

"— Bir aktedron ampulü üç-dört tablet kuvvetindedir. Bu alındığı takdirde vagus sinirini bloke eder, sempatik sinir sistemini serbest bırakır. Böylece aktedron alan kimsede hallüsinasyonlar başgösterir!"

Doktor, hallüsinasyonun ne olduğunu soran bir AKİS'çiye şu izahatı vermiştir:

M.P. Lideri Osman Bölükbaşı
12 tayfalı büyük kaptan!

"— Bu durum esrar, eroin ve buna mümasil maddeleri kullananlarda görülen bir haldir. Meselâ, hallüsinasyonun en iyi örneği, bir esrarkeşin oturduğu yerde, kendisini havada uçan bir devenin kuyruğunu tutuyor sanması ve kolu yorulduğu için yere düşeceğini bağırarak söylemesidir. Bir başka örnek de, derisinin altında karıncaların dolaştığı kanaatine varan esrarkeşlerin durmadan derilerini kaşımalarıdır..."

Aktedronu devamlı kullananların endişeli, heyecanlı, uykusuz olduklarını ve ileri derecede "paranoiyak" tezahürler gösterdiklerini ifade eden Doktor Başaran, bu izahatı geçen haftanın sonunda Meclisin hadiseli oturumundan sonra AKİS'çinin isteği üzerine verdi. Bütün bu soruların sebebi, TRT hakkındaki konuşmasını:

"— Köpekleeer, sizin şefinize de yuuuuh!" diye tamamlayan Bölükbaşının, kendisinin sarhoş olduğunu söyleyenlere verdiği şu cevaptır:

"— Hayır, sarhoş değilim, hastayım. Buraya gelirken bir aktedron iğnesi yaptırdım..."

Bolu MP milletvekili Kâmil İnal da, Bölükbaşının sözünü doğrulamış ve hattâ liderinin, bu ilâç Türkiyede yasak olduğundan, aktedron ampullerini Almanyadan getirdiğini ve devamlı olarak kullandığını AKİS'çiye açıklamıştır. Bu durumda, Doktor Başaranın izahatı de hesaba katılacak olursa, Bölükbaşıyı mâzur görmek ve hattâ acımak gerekmektedir.

Ancak Bölükbaşı, geçen haftanın sonunda ve bu haftanın başında yaptığı saatler süren konuşmalarda, yıllar yılı ıstırap konusu olduktan sonra tarafsızlığı güçlükle temin edilen ve Anayasanın himayesine alınan bir kuruma, komünistlikten başlıyan en ağır ithamları yöneltmiş bulunmaktadır. Önerge sahibi İhsan Ataöv de aynı ithamları Bölükbaşı ile paylaşmıştır.

Meselenin esası

Şimdi, TRT'de çalışan 2000'e yakın eleman en ağır ithamlarla karşı karşıyadır. Bu ithamların mutlaka ispatı, ya da doğru olmadıklarının ortaya çıkması gerekmektedir. Bir Meclis Araştırması -fakat peşin fikre dayanmayan, iyi niyetli bir araştırma- bu bulutları, TRT'nin üzerinden dağıtabilecek bir yol olarak kabul edilebilir. Fakat Meclis Araştırmasını samimiyetle isteyenler dahi, Feyzioğlunun izahatından sonra tereddüt etmişlerdir. Radyoyu, en bilgiç edayla saatlerce tenkit eden İhsan Ataöv ve Bölükbaşının verdikleri önergenin Anayasaya ve içtüzüğe uymadığını bunların farketmemeleri gerçekten eşine az rastlanır bir hadisedir.

TRT hakkında Meclisin ne gibi bir karar alacağı, bu dergi baskıya girdikten sonra belli olacaktır. Temenni edilen, Anayasayı ihlâle kadar varan aceleci ve frensiz çabaların kontrol altına alınması, konunun, önemine ve halk oyu üzerinde yarattığı etkiye uygun bir ağır başlılık içinde incelenmesidir. Yoksa, milletvekili ve senatör maaşlarına zam meselesinde tutulan yol, bu meselede de devam ettirilirse, Mecliste bir oy çokluğu elde etmekle her şeyi elde edeceklerini sananlar geri dönülmesi imkânsız noktalara gidiverirler.

İşte, Başbakan Suat Hayri Ürgüplünün son günlerdeki sıkıntısı, dayandığı partilerden bir kısmının bu kontrolsüzlüklerinden ileri gelmektedir.

Dış Politika

Türkiye ve Dünya

(Kapaktaki Bakan)

Bundan bir kaç ay önce ,Türkiyede çok kimse yeni bir hükümet üzerinde düşünürken Moskovada Gertsena sokağının 43-a numaralı binasında orta boylu, ince yüzlü, zayıf, gözlerinde zekâ parıltısı bulunan bir adamın aklı aynı konuyla meşguldü. Moskovadaki Gertsena sokağının 43-a numaralı büyük, gösterişli, "eski zamanlar"dan kalmış olduğu belli binası Türkiye Büyük Elçiliğidir. Düşünen adam, Türkiye Büyük Elçisi Hasan Işıktı. Hasan Işığa Ankaradan ,kurulacak yeni hükümetin Dışişleri Bakanlığı telsizle teklif edilmişti. Ekibin başında Hasan Işığın eski bir meslekdaşı, Suat Hayri Ürgüplü bulunacaktı. Ama, çekirdeği AP teşkil edecekti.

Kendisine Dışişleri Bakanlığı teklif edilen bir Büyük Elçinin buna hemen ve sevinçle "Evet" cevabını vermesi mûtaddır. Ama Hasan Işık böyle yapmadı. Tereddütlerinde bazı "şahsî tecrübeler" rol oynadı. Dışişleri Bakanlığının en iyi memurlarından biriyken, İhtilâlden sonra, "Fatinin Adamı" diye damgalanarak uzun süre Bakanlığın "Yassıoda"sında pineklemeye mecbur bırakılmıştı. Sonra, Belçika-

ya Büyük Elçi olmuş, oradan, bir nevi terfi ederek Moskovaya gönderilmişti. Şimdi teklif edilen görev, bütün politik görevler gibi bir macera tarafı taşıyordu. Bunu kabul etmeli miydi, yoksa kariyerinde mi kalmalıydı?

Hasan Işık, o sırada Moskovaya gelmiş bulunan eşi Ümit Işıkla kafa kafaya bu konuyu tam birbuçuk gün düşündü. Karı koca doluya koyup aldırmak istediler, boşa koyup doldurmak istediler. Her iki şık da kolay olmuyordu. Elbette ki Dışişleri Bakanlığı bir hariciyeci için kolay reddedilecek bir teklif değildi. Ama, Dimyata giderken evdeki - tekrar güç kavuşulan - pirinçten olmak ihtimali?

Birbuçuk günün sonunda, Hasan Işık muvafakat cevabını gene telsizle Ankaraya bildirdi. Üç gün sonra da memleketteydi.

Bir Hariciyecinin hayatı

Hasan Işık 1916 yılında İstanbulda doğdu. Babası İstanbulun ünlü göz doktorlarından Esat Paşadır. Işık ilk tahsilini Kadıköyde tamamladıktan sonra, Saint-Joseph'te okudu. Bu arada basketbol oynuyor, yazları babasının Çamlıcadaki çiftliğinde avlanıyor, ata biniyordu. Liseyi Galatasarayda okudu ve buradan 1937 yılında, Ankara Hukuk Fakültesinden ise 1940 yılında mezun oldu.

Dışişleri Bakanının Üniversite yıllarının en ilgi çekici yönünü şimdiki eşi ile aynı sınıfta, aynı sıralarda okuması teşkil etmektedir. Kara kaplı Hukuk kitapları arasında doğan aşk, 1943 yılında parmaklarına geçen halkalar, bir yıl sonra da evlenme dairesinde nikâh defterine atılan imzalarla sonuçlandı. Işıklar, Dışişlerinin talihli ailelerinden biridir.

Işık, bu arada Hariciye ailesine katıldı, askerliğini tamamladı. İlk dış görevi, Paris Başkonsolosluğunda Viskonsüllüktür.

Yurt dışına bu ilk çıkışı Ümit Işık, AKİS'çiye, gülerek, şöyle anlattı:

"— Savaş sonrasıydı. Bir askerî uçakla Kahireye, oradan, bütün Kuzey Afrikayı dolaşarak Cezayire indik. Fransaya ancak Cezayirden geçmek mümkündü. Oteller, evler doluydu, yer bulmak bir meseleydi.."

Bir süre daldı, sonra devam etti:

"— Her ikimizin de unutamıyacağımız bir müşterek anımız vardır. Paris zafer gününü kutluyor, biz de bir dostumuzun Cadillac arabasıyla şenlikleri izliyorduk. Birden halk etrafımızı sardı, şapkalarımızı çekmeğe, bizi tartaklamağa başladı. Otomobilimizi kaldırıyor, bizi dışarı çıkmağa zorluyorlardı. O gün canımızı güç kurtardık ve bir süre korkudan arabaya binemez olduk.."

Hasan Işık 1945-49 yılları arasında Paris Başkonsolosluğunda çalıştı. Ankaraya dönünce de bir süre Ticaret ve İktisat Dairesi ile Milletlerarası Ekonomik İşler Dairesi şube müdürlüklerinde bulundu. Işığın yurt dışındaki ikinci görevi, Cenevrede Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Avrupa Ofisi Daimî Delegeliğidir. Daha sonra merkezde, Ticaret ve Ticarî Araştırmalar Genel Müdürlüğüne, 1957'den sonra da Genel Sekreter İktisadî İşler Yardımcılığına getirildi. Bu arada Milletlerarası İktisadî İşbirliği Genel Sekreterliği görevi de Hasan Işıkta bulunuyordu. Işık merkezde bulunduğu bu süre içinde değerini ispat etti ve özellikle iktisadî konularda Bakanlık içinde en yetkili adam olduğunu gösterdi.

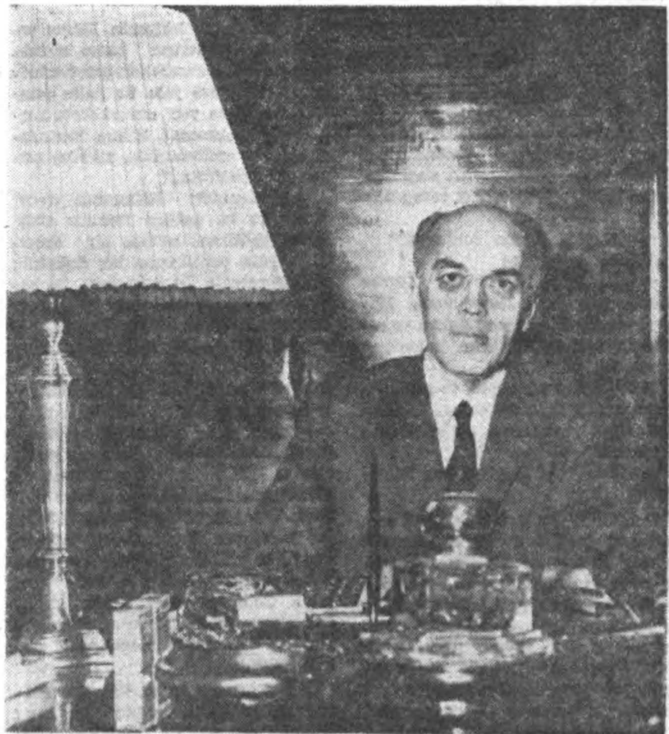
Işık, 27 Mayıstan sonra kızağa çekilenlerin tâbiriyle, "Yassıada"ya alınanlar arasındadır. Bir süre bu odada, şimdi Tokyo Büyük Elçisi bulunan Melih Esenbelle birlikte, yerdeki halının güllerini sayan Işık, sonra Büyük Elçi olarak Brüksele atandı. Burada özellikle Ortak Pazar ile ilgili görüşmelerde iktisadî bilgisi ve diplomasi tecrübeleriyle son derece faydalı oldu. 1964'de Moskova Büyük Elçiliğine tayin edilen Işık, Ürgüplü Kabinesinde Bakan olarak adı açıklandıktan sonra yurda döndü.

Hasan Işık sâkin görünüşlü, sessiz gösterişten hoşlanmıyan nadir diplomatlardan biridir. Başlıca zevki okumak ve bol bol sigara içmektir. Hafif ve yağsız olmak şartiyle yemek seçmez. Izgara et ve türk tatlılarını çok sever.

Işıkların halen Brükselde Ortak Pazar okulunda okumakta olan bir oğulları vardır.

Odaların rengi

Dışişleri Bakanı Hasan Işık, haftanın başındaki Pazar günü Hariciye

Dışişleri Bakanı Işık vazife başında

Hayrülhalef

Bayan Işık Hariciye Köşkünde ayna karşısında
Protokolun gereği..

köşkünün belki de en mütevazi odasında bir AKİS muhabiri ile konuşuyordu. AKİS'çi :

"— Beyfendi, bu küçük odaya bir ad koydunuz mu?" diye sordu.

Işık önce, karşısındaki koltukta oturan eşi Ümit Işığın yüzüne soran gözlerle baktı, ondan menfi sinyal aldıktan sonra gülümseyerek cevap verdi :

"— Hayır.. Neden sordunuz?"

AKİS'çi izah etti :

"— Beyfendi, âdettir de.. Pembe Salon, Mavi Oda, Ruj-e-nuar... Hariciye köşkünde, her yeni Bakan ve hanımı ile birlikte odaların, salonların da adı değişir.."

Dışişleri Bakanı küçük ve çekingen bir kahkaha attıktan sonra, solgun yüzü biraz renklenmiş halde, sözünü tamamladı :

"— Biz geçici olduğumuzu biliyoruz.."

Gerçekten ,Dışişleri Bakanının makam koltuğuna oturuşundan kırmızı plâkalı otomobiline binişine, konuşmalarına ve demeçlerine kadar hemen her hareketinde, geçici olduğunu bilen bir kimsenin kanaatkârlığı, tevazuu sezilmektedir. Bu, Işığın o gün AKİS muhabirinin sorularına verdiği cevaplardaki tereddüt ve çekingenlik havasında da kendisini belli etmiştir.

Hasan Işık, AKİS muhabirine, Türkiyenin Kıbrıs politikasını şöyle formüle etti :

"— Kıbrıs devletinin temeli 1960 anlaşmaları ve Kıbrıs Anayasasıdır. Bu bakımdan, Türkiyenin Kıbrıs politikasını özetlerken bence mesele, türk-yunan münasebetleri çerçevesinde bu işi müzakere yolu ile halle çalışmak, bu arada yeni emrivâkilere karşı lâkayd kalmamak, Kıbrıs üzerindeki hak ve vecibelerimizi mahfuz tutmaktır, diyebiliriz..."

Yeni Dışişleri Bakanının bir-iki cümle ile bu şekilde formüle ettiği Kıbrıs politikası, aslında bir önceki Hükümetin politikasına bir değişiklik getirmemetedir. Aradaki fark, bu politikanın bir başka Dışişleri Bakanı tarafından ve bir başka kelime dizisi içinde ifade edilmesinden ibarettir. Işık, Bakanlık koltuğuna oturduğunda, birçok yönleriyle artık belirgin hale gelmiş olan bir dış politikayı hazır bulmuştur. Ama hazır bulunan sadece bu değildir. Bu politikanın yürütülmesi için gerekli dış temasların da yapıldığını, bu yolda uluslararası diplomatik ortamın hazırlanmış olduğunu görmüştür. Yeni Dışişleri Bakanının hazır bulduğu bir diğer husus da, beraber çalışacağı kimselerdir. Bu, başta Genel Sekreter Halûk Bayülken olmak üzere, birbuçuk yıllık yoğun bir çalışmanın süzgecinden geçmiş kadrodur.

Böyle olunca ,Işıkın, iki yoldan birini seçmesi gerekiyordu : Ya hazır bulduğu un, yağ ve şekerden helva yapacak, ya da gene helva yapmak için başka unsurlar arıyacaktı. Işık helvanın bu un, yağ ve şekerlerle iyi yapılacağını biliyordu. Kompleksiere kapılmadı.

Güçlükler

Bugün Kıbrıs meselesinde Hasan Işığın karşıkarşıya bulunduğu şartlar ,bundan birbuçuk ay öncesine göre hayli değişmiştir. Bundan kısa bir süre öncesine kadar üzerinde önemle durulan husus Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun alacağı karar iken bugün, Genel Kurul toplantısının belli olmıyan bir tarihe ertelenmiş olması, değişikliklerden biridir. Bir diğer önemli değişiklik ise, artık hukuken değil ama, fiilen bir arabulucunun mevcut olmayışıdır. Bu iki unsurun ortadan kalkmış olması, tarafları olayların ilk patlak verdiği günde olduğu gibi, yeniden karşıkarşıya bırakmıştır. Şu anda Kıbrıs yine, her an patlamağa hazır bir barut fıçısına dönmüştür.

Bu durumda ne düşündüğünü soran AKİS muhabirine, Dışişleri Bakanı Hasan Işık :

"— Benim için önemli olan, Kıbrıstaki türklerin bir an önce iyi hayat şartlarına kavuşmasıdır. İlk adım bu olmalıdır.." diyerek cevap verdi.

AKİS'çinin :

"— Peki ama, bu husus nasıl gerçekleştirilecek?" sorusunu ise oldukça müphem kelimelerle geçiştirdi.

"— Bu yolda temaslar yapıyoruz.."

"— Adadaki rumlarla mı, Yunanistanla mı?"

"— Yunan Hükümeti ile..."

"— Peki, sonuç?."

"— ..."

Aslında Yunan Hükümeti ile yapılan temaslardan bazı müspet sonuçlar alınmıştır. Meselâ bunlardan en önemlisi, Yunan Savunma Bakanı Garufaliasın Lefkoşeye kadar uzanarak, Makariosa, Türk Değiştirme Birliğinin Adaya girmesi konusunda "Evet" dedirtmiş olmasıdır. Ama bu "Evet" giderek, rumların Bağıköy civarındaki köylerin etrafında kurdukları silâhlı çemberin kalkması, gevşetilmesi veya Türkiyeden Adaya gönderilen ihtiyaç maddelerinin rahatça Kıbrıslı türklere dağıtılması gibi hususları kapsıyamamıştır. Zaten Makarios bundan önceki "Değiştirme Birliği Meselesinde" de evet demekten başka şey yapmamıştır.

Hayal ve gerçek

Kıbrıs meselesinin bir kördüğüm halini aldığı şu günlerde, henüz fısıltı halinde de olsa, dış politikada iki fiyaskodan bahsedilmektedir. Bunlardan birincisi, Başbakan Suat Hay-

ri Ürgüplünün yunan Ethnos gazetesine vermiş olduğu demeçtir. Demecin aslı nedir? Bu, kesin olarak bilinmemektedir. Zira Ürgüplü, Parlâmentoda, yunanlı gazeteciyle arasında geçen konuşmayı bir başka türlü anlatmış, gazeteci ise başka şeyler yazmıştır. Doğruyu söyliyenin Ürgüplü olması gerektiğinden şüphe yoktur.. Ama gerçek şudur ki, Yunanistana barış taarruzu mevsimsiz olmuştur. Papandreunun, Ürgüplünün Kıbrıs konusunda ,Türkiye ile Yunanistan arasında müzakerelere başlanması yolundaki teklifini reddettiğinin açıklanması ile Türkiye, hiç değilse, prestij yönünden yaralanmıştır.

Şimdi Hariciyede kulaktan kulağa, bu açmaza nasıl girildiği fısıldanmaktadır. Ethnos'cunun Ürgüplüyle mülâkatından önce Atinadan Ankaraya şu haber iletilmiştir: Ethnos'u temsilen Ürgüplüyle konuşacak olan gazeteci alelâde bir basın mensubu değildir. Yunan hükümetine yakınlığı ile tanınmıştır. Bu bakımdan mülâkat, türk-yunan görüşmelerinin başlaması için bir zemin yoklaması niteliğinde olabilir. Bu önemli "background"u alan Türk Hariciye kurmayı, haberi nefes nefese Başbakana yetiştirmiş. Ürgüplü de ihtiyatlı bir dille kuyuya taşı atmıştır:

"— Kıbrıs konusunda Yunanistanla ikili müzakereler için hazırız!."

Gene fiyasko olarak nitelenen bir başka olay da arabulucu Galo Plaza'nın raporu ve bu rapor sebebiyle Plaza'nın Türkiye tarafından artık arabulucu olarak tanınmayışının açıklanmasıdır. Gerçi böyle bir rapordan sonra Plaza'nın arabuluculuk görevinde kalamıyacağı herkes tarafından kabul edilmektedir ama, yerilen husus, Ürgüplü Hükümetinin bu tip bir raporun kaleme alınışını önleyemeyişidir.

Gerçekten, Plaza'nın rapor diye Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine sunmuş olduğu metin, aslında, Türkiyenin Adadaki bütün haklarına set çeken bir ferman niteliğindedir. Raporda taksim veya federasyonun imkânsızlığı belirtilmekte, dolayısiyle bir Enosis demek olan "rum hakimiyeti altında bağımsızlık" alternatifi salık verilmektedir.

Reddin reddi

Türk Hükümetinin bu rapora gösterdiği tepki, Galo Plaza'nın arabuluculuk yetkisini aştığı gerekçesiyle görevinin son bulduğunu açıklamak olmuş, durum Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bildirilmiştir.

Genel Sekreter ise buna, red isteğinin Genel Sekreterlikçe kabul edilmediğini bildirerek cevap vermiştir. Böylece ortaya son derece garip bir durum çıkmaktadır: Bir yandan Türkiye, Plaza'yı arabulucu olarak kabul etmediğini bildirmekte, öte yandan Genel Sekreter de bu kabul etmeyişi kabul etmediğini ifade etmektedir! Dışişleri Bakanı Hasan Işık, U-Thant'a, Türkiyenin kararında ısrar ettiğinin bildirileceğini söylemiştir. Bu son safhada Türkiye, U-Thant'ın Türkiyenin arabulucuyu kabul etmemesini kabul etmeyişini kabul etmemiş olacaktır!..

İşte, Ürgüplü Hükümetinin dış politikasında ikinci zafiyet olarak nitelenen olay bu fasit dairedir ve dairenin bundan sonraki "kabul etmeyiş" halkaları ilgiyle beklenmektedir. Bu durumda Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri ile olan münasebetlerde nasıl bir gelişme beklendiğini soran AKİS muhabirine, Dışişleri Bakanı Hasan Işık şu cevabı verdi:

"— Biz rapor karşısında müşahedemizi bildirdik. Genel Sekreter de müşahedesini bildirdi. Genel Sekreterin kendisine has görüşleri olabilir. Ancak kabul etmek gerekir ki, taraflardan birinin bir arabulucunun faydalı mesai yapamıyacağına kanaat getirmesi, o arabulucunun görevinin hitam bulması için yeter sebeptir.."

Hasan Işık, Galo Plaza ile ilgili kararında ısrarlı görünmektedir. U-Thant'ın da aynı şekilde ısrar etme-

Bir Tekzip

Bu Fahir Giritlioğlu değildir, Fahir Giritlioğlu işte budur!

ÇOK ÖZÜR DİLİYORUZ — C.H.P.'nin Afyon milletvekili Şükrü Yüzbaşıoğlu geçen gün bize telefon etmiş ve iki defadır yaptığımız bir hataya dikkatimizi çekmiştir. İki defadır, C.H.P.'nin "sıkı ödenekçi" milletvekili Fahir Giritlioğlu diye kendi resmini koyuyormuşuz. Şükrü Yüzbaşıoğlu bunun düzeltilmesini rica etti.

Yüzbaşıoğlunun çok haklı ıstırabını anlıyoruz ve kendisine bu üzüntüyü verdiğimizden dolayı özür diliyoruz. Böyle müessif bir hata, maalesef, arşivimizde bir "atlama"dan ileri gelmiştir. Yüzbaşıoğluya, kendisinin bir daha Fahir Giritlioğlunun yerine konulması gibi acı bir duruma meydan vermeyeceğimizi samimiyetle temin ederiz. Bu büyük kusurumuzu bize bağışlasın.

si halinde karşılıklı gönderilen "kabul etmeyiş" mektuplarının büyücek bir klâsörü dolduracak kadar çoğalması ve Ürgüplü Hükümeti mensupları için ileride hayli eğlenceli bir koleksiyon teşkil etmesi galip ihtimaldir.

Ancak manzara bu açıdan bakıldığı takdirde eğlenceli olduğu kadar, bir başka açıdan, Kıbrıs meselesinin bir an önce çözüm yoluna bağlanması ve Türkiyenin prestiji yönünden endişe vericidir. Plaza'nın raporunu hazırlamasına tekaddüm eden günlerde Ankarada yapılan temasların zayıf kaldığı ve arabulucunun Ürgüplü Hükümeti tarafından gereği kadar etkilenemediği ,raporun kaleme alınış şeklinden açıkça anlaşılmaktadır. Esasen hata olarak nitelenen de meselenin bu yönüdür. Ama hatalar bu kadarla da kalmamış ve hiçbir zemin yoklamasına gidilmeden Genel Sekreterin gözü üstüne "rest"i çeken Türk Hariciyesi, arabulucunun görevinin son bulduğunu açıklamıştır.

Şimdi Genel Sekreter - Türkiye münasebetleri gittikçe genişleyen bir uçurum manzarası arzetmektedir. Dışişleri Bakanı Hasan Işık zu konuda AKİS muhabirine Carnegie'vâri, maviliklerle dolu bir cevap verdi :

"— Bundan sonraki arabuluculuğun şeklinin ve kimin tarafından yürütüleceğinin ele alınmasında Hükümet, yapıcı bir zihniyetle ve bu müessesenin devamına arzulu olarak vaziyet alacaktır."

Esasen Ürgüplü Hükümeti ,arabulucu veya Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun dışında ümitlerini bambaşka bir çözüm yoluna bağlamış bulunmaktadır. Bu çözüm yolu, Hariciyede "Yunanistana baskı yoluyla amaca ulaşmak" şeklinde formüle edilmekte ve baskı unsuru olarak da Amerika ve Rusya düşünülmektedir.

Ancak, iki ayrı dünyanın liderleri olan bu devletleri aynı görüş içinde biraraya getirmek pek kolay bir iş değildir. Ürgüplü Hükümeti, bu amaca varmak üzere, ortaokul birinci sınıfta okunan bir geometri kuralından yararlanmağa çalışmaktadır: "Birbirini kateden iki dairenin müşterek bir alanı vardır".

Şimdi aranan bu müşterek alan, Amerikanın ve Rusyanın müştereken "evet" diyebilecekleri bir çözüm yoludur. Bu arada izlenecek politikanın bir diğer cephesi de doğrudan doğruya Adadaki olaylarla ilgilidir. Kıbrıstaki her yeni gelişme karşısında muhatap olarak Yunanistan alınacak ve böylece Adadaki statünün muhafazasına çalışılacaktır.

Arabulucu Plaza ve dilber sekreteri

Gel keyfim gel..

Göle maya

Dışişleri Bakanı Hasan Işık, Kıbrıs meselesiyle ilgili olarak AKİS muhabirine:

"— Bu mesele ne kadar süratle halledilirse, ihtilât ihtimalleri o kadar çabuk önlenmiş olacaktır" dedi.

Ama, Işığın temennisinin aksine, henüz değil sonuca ulaşmak, ufukta bir çözüm yolu dahi görünmemektedir. Nitekim Işık ,bu hususu AKİS'çiye açıkça söyledi :

"— Yakın bir devrede çözüm yolu bulunacağını sanmıyorum..."

Şimdilik Hariciyenin üzerinde durduğu "iki büyük devlet kanalıyla sonuca ulaşma" politikası ise, herşeyden önce, Ürgüplü Hükümetinin bundan sonra izleyeceği dış politikaya ve bunun mümkün olduğu kadar ılımlı olmasına bağlıdır.

Işık, Amerika ile münasebetler konusunda halkoyundan şikâyetçidir. Dışişleri Bakanına göre, bazı çevrelerde hakim kanaat, Türkiyenin dış politikasının ancak Amerikadan kopmakla düzeleceği şeklindedir ki bu, yanlış bir görüştür. Amerikaya bağlılık ve bu ülkenin dünya liderliği konusunda Dışişleri Bakanı, AKİS muhabirine şöyle dedi:

"— Devletler, hükümranlık haklarında gayet hassastırlar. Bir veya birkaç devletin kendisine liderlik vasfı izafe etmesi bugünkü dünya konjonktürü içinde, uluslararası münasebetlerin arzu edilen düzen içinde iyileşmesini kolaylaştıracak bir tutum değildir."

Işık, bir süre tereddüt ettikten

sonra, sözlerine şu ilâvede bulundu:

"— Öte yandan, bazı büyük devletlerin uluslararası meselelerde daha büyük mesuliyetleri bulunduğu da bir vakıadır.."

Cevap biraz müphem kalmıştı. Ancak AKİS'çinin müteakip sorularından sonra Işığın Amerika ile ilgili düşünceleri kesin olarak belirdi. AKİS'çinin,

"— Amerikanın Türkiyenin içişlerine müdahale ettiği yolundaki söylentilere katılıyor musunuz?" sorusuna Işığın cevabı şu oldu:

"— Herhangi bir ülkenin Türkiyenin içişlerine müdahale etmesini aklıma bile getiremem. Amerikayı bu gibi tertiplerin tamamen dışında addederim. Böyle bir şeye ihtimal vermek bile Türkiye i'e Amerika arasındaki münasebetlerin devam edemiyeceğini tescil etmek olur."

Dışişleri Bakanı bundan sonra, Türkiyenin Amerika ve Batı bloku ile gene aynı paralelde kalacağına, ancak bu bağlılığın millî menfaatlerin de gözönünde tutularak düzenleneceğine dair uzun bir izahata girişti. Böylece Türkiyenin bundan sonra Amerikaya karşı izleyeceği politika, kalın çizgileriyle de olsa, şekillenmiş oluyordu. Işık, son zamanlarda Rusya ile kurulan ilişkilerin önceleri Amerikayı biraz teyakkuz göstermek zorunda bıraktığını, ama Yeni Dünyada beliren bu endişe bulutlarının zamanla dağılmış olduğunu da sözlerine ekledi.

Dışişleri Bakanına göre, Amerikanın Türk-Sovyet münasebetlerinden bir endişe duyması yersizdir. Zira Amerika da Rusya ile iyi ilişkiler kurmuştur ve dünyadaki gerginliğin azalması yolunda bu tutumun faydalı olduğu bütün batılı devlet adamları tarafından her fırsatta ifade edilmektedir.

Türkiyede solcu çevrelerde "NATO'ya, CENTO'ya, fındık fıstığa, bir de spor-totoya bağlıyız" şeklinde yaygın bir slogan olan NATO ve batılılarla münasebet meselesini Hasan Işık, şu sözlerle formüle etmektedir:

"— Garpla beraber, Garba doğru!."

Bu sebeple, şimdi Tahranda çeşitli meselelerin tartışmasını yaptığı CENTO'dan Işık, pek fazla bir şey ummamaktadır. Gerçi kendisi bunu açıkça ifade etmemektedir ama, Hariciyeden sızan hava budur. Ayrıca Işığın, CENTO dışında bir kuruluş olan Türkiye, İran ve Pakistan arasındaki üçlü işbirliğini de pek benimsemediği söylentiler arasındadır.

Kulağa Küpe...

Lâfa vergi yok ya..

Şu Türkiyemizden biz pek boşuna şikâyet ederiz. Boyuna «adam çıkmıyor» diye söylenip dururuz. Halbuki, ne adamlarımız vardır.

Bakın, bunlardan birine.. Şu Kıbrıs işi var ya?. Hani bütün dünya bir hal çaresi bulunsun diye kıvranıyor.. Arabulucular seçiliyor.. Adaya dört bir taraftan kuvvetler gönderiliyor..

Bu konuda, bizimkinin demeci: «Kıbrıs buhranı çok kolay ve rahat çözülebilirdi!»

Dam üstünde saksağan, vur beline kazmayı!

«Bizimki» mi kim? Kim olacak, kendini tek başına parti sanmakla işe başlayıp en sonda C.K.M.P. ye kapağı atan aslan Türkeş!

"Haraşo.."

Hasan Işığın Rusyaya karşı izleyeceği politikayı en iyi ifade eden formül "Haraşo tavariş!" değil, "Haraşo gaspotin!" dir. - "Haraşo" kelimesini ruslar selâmlaşırken kullanırlar. "Tavariş" yoldaş, "gaspotin" de bay anlamına gelmektedir -. Yani Türkiye Sovyetleri bir komşu olarak dostça selâmlamaktadır ama, "yoldaş" değil, "bay" diyerek.

17-22 Mayıs tarihleri arasında Türkiyeyi ziyaret edecek olan Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Gromiko ile görüşmeler, bu sloganın ışığı altında olacaktır. Dışişleri Bakanı Işık, Sovyetlerle daha sıkı komşuluk münasebetleri kurma yolunda atılmış bulunan adımın devam etmesi fikrindedir. Bu husus, Kıbrıs meselesinde Sovyetler Birliğinin oynayacağı rolün önemi dikkate alınarak varılmış bir prensip kararı olduğu kadar barış içinde birlikte yaşama prensibinin de bir gereği olarak benimsenmiş bulunmaktadır.

Işık, Sovyetlerle münasebetler konusunda AKİS muhabirine şöyle dedi:

"— Şimdiye kadarki temaslarda Sovyetler Birliğiyle münasebetlerimizi geliştirecek nitelikte bazı konular ele alınmış bulunmaktadır. Bunlar henüz tamamen tahakkuk ettirilmiş değildir. Böyle bir durumda yeni konular ele almadan önce, ele alınmış konularda olumlu sonuçlar istihsali için gayret sarfedilecektir.

Türkiyenin Komünist Blok ile ilgili bir diğer meselesi de, Kızıl Çinin tanınıp tanınmıyacağıdır. Işığın bu konuda bir demecinin yanlış anlaşılmış olması bunu bir mesele haline getirmiştir. Dışişleri Bakanı, Fransanın dışında bütün bir Batılı Bloğun şimşeklerini Türkiyenin üzerine çekecek nitelikteki demecinin iyi değerlendirilmediğinden yakındı ve:

"— Kıta Çininin uluslararası deverana dahil olmasında dünya barışının kazancı olacağına kaniiz. Fakat bunun, bazı şartların gerçekleşmesine bağlı olduğunu da müdrikiz" dedi ve söz konusu şartları şöyle sıraladı:

"— Kızıl Çinin, saldırı emellerinden vazgeçerek, barış içinde birarada yaşama prensibini benimsemesi ve bizim, bağlı bulunduğumuz blokla istişaremiz.."

Bu hafta AKİS'çiyle konuşmasının ertesi günü Işık, Dışişleri Bakanı olarak ilk seyahatine çıktı, İngiltere Dışişleri Bakanının uçağında Tahrana uçtu.

A. P.

Temsilciler Meclisi

Erzurum delegesi İsmail Hakkı Yıldırım:

"— Tanzimat efendisinden Çalışma Bakanı olur mu?" dedi.

İşçiye "amele" diyerek ününe ün katmış olan İhsan Sabri Çağlayangil, yerinde rahatsızlıkla kıpırdanırken, Erzurumlu delege sert tenkitlerine heyecanla devam etti: Adalet Partisi, muhalefette iken seçmenlere büyük vaadlerde bulunmuş, onlara büyük ümitler vermişti. Şimdi artık iktidara gelmiş bulunuyordu. Vaadlerin gerçekleştirilmesi imkânı elde edildiğine göre, mutlaka ciddi çalışmalar yapılmalı, memleketin gerçek meseleleri ortaya konulmalı, bunlara hal çareleri bulunmalı ve uygulamaya geçilmeliydi. Oysa, gerek hükûmetin kurulmasında, gerekse daha sonra yapılanlar, ümitleri boşa çıkaracak şekilde gelişmekteydi.

İsmail Hakkı Yıldırım daha sonra sözü, AP'nin seçim şansına getirdi ve vatandaş oylarının "garanti", 1965'ten sonraki iktidarın ise "çantada keklik" sayılmasının büyük bir hata olduğu-

nu ifade ederek, son günlerin bir olayını yorumladı. Bu, Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının CKMP'ye katılmaları idi. Olayın, AP kütlesini meydana getiren unsurlar üzerinde bazı kötü etkiler yaratabileceğini Yıldırım ifade etti.

İlgi çekici bir ikazla biten bu konuşma, geçen haftanın sonunda iki gün süren bir toplantı yapmış olan AP Temsilciler Meclisi toplantısında cereyan etti.

AP, saklamağa gayret etmesine rağmen, şu sıralarda iç yapısı bakımından en tedirgin ve rahatsız parti durumundadır. Bu parti çok kısa bir zamanda hem muhalefetten iktidara gelmiş, hem de lider kadrosunu aşağı yukarı tamamen değiştirmiştir. Gerek lider kadrosunun değişmesi operasyonu ve gerekse muhalefetten iktidara geçerken karşılaşılan zorluklar, AP'nin iç bünyesinde derin sarsıntılara sebep olmuştur. Bunun gazete sayfalarına iri puntolarla aksetmemesinin tek sebebi, seçimlerin çok yaklaşmış olmasıdır.

Deri değiştirmenin safhaları

Buna rağmen Saadettin Bilgiç ve arkadaşlarının, Büyük Kongrede'ki ve nilgiden sonra benimsedikleri sükût hali, Bilgiç safında mücadele edenler tarafından yavaş yavaş ihlâl edilmektedir. Bu aceleye sebep arandığında, Temsilciler Meclisinde Erzurumlu delegenin açıkça söz konusu ettiği olayla karşılaşılmaktadır: Türkeşin CKMP'ye girmesi!..

Bilgiç liderliğindeki "Milliyetçi Takım" kısa sayılmıyacak bir süre AP'nin yönetimini elinde tutmuştur. Bu süre içinde, Milliyetçiler Derneğinden beri teşkilâtlı ve kenetlenmiş hallerini kaybetmiyen "Aşırılar", ümitlerini AP'ye bağlamışlardı. Hattâ bir ara Türkeşin AP'ye girmesine bile gün meselesi olarak bakılıyordu.

Nuhun gemisi

Ancak, aşırı milliyetçilerin bu başarıları fazla devam etmemiş ve büyük sermaye gruplarının adamı Demirel, AP'nin başına oturtuluvermiştir. Büyük sermaye grupları zaten hiç bir zaman aşırı milliyetçilere fazla güvenmemişler, hattâ onların bir ara millîyetçi bir sosyalizmin rüzgârına kapıldıklarını da gözden kaçırmamışlardır.

Nitekim, ırkçı - milliyetçilerin meşalesi Türkeş, CKMP'ye girdikten sonra yaptığı basın toplantısında, ilk iş olarak petrollerin devletleştirilmesinden ve sosyal reformlardan söz açmıştır!

Türkeşin CKMP'ye girme kararı alınmasından az önce Ankara ve İstanbul kulislerinde Ali Fuat Başgill, Türkeşli, Bilgiçli bir Muhafazakâr Partinin sondajları yapılmış, fakat seçimler arefesinde böyle bir toparlanmanın ve partileşmenin başarılı olamıyacağı fikri galip gelmiştir. Saadettin Bilgiç şimdilik, ne Demirelle bir barışa girme, ne de acele bir hücuma kalkma taraftarı görünmektedir. Bilgiçin seçimlerden sonra partinin yönetimini ele geçirmek için bir deneme daha yapmayı düşündüğü ifade edilmektedir. Ancak AP içindeki bütün aşırı milliyetçilerin -hele Türkeşin CKMP'yi tercihinden sonra- Bilgiç kadar sabırlı olmadıkları da anlaşılmaktadır. Faruk Sükanın şimdilik, Sağlık Bakanlığı ile seçim işlerinden sorumlu Genel Başkan Yardımcılığını birlikte yürütmesi, seçimler arefesinde de Bakanlıktan istifa ederek kendisini tamamen bu işlere vermesi formülü benimsenmiştir. Bu arada olan Milli Eğitim Bakanı Cihat Bilgehanın Genel Başkan Yardımcılığına olmuş ve Bilgehan hamasi bir gerekçe ile bu görevinden istifa ettirilmiştir.

Toplantı, Cihat Bilgehandan boşalan yere beceriksiz sözcü Talât Asalın seçilmesi ve AP'nin durumunu her bakımdan müemmen gösteren bir bildirinin yayınlanması ile son bulmuştur. Bildiriden, Demirelin, çoğunluğu Parlâmento üyesi olan Temsilciler Meclisine, güçlükle de olsa, fikirlerini kabul ettirdiği ortaya çıkmıştır. Bildiride AP'nin erken seçim istemediği, memleketteki tartışmaların ve İktidara yönelen tenkitlerin "zararlı ve önlenmesi gerekli cereyanlar" olarak görüldüğü, Koalisyonun devamında fayda mütalâa edildiği açıklanmıştır. Ancak bu bildiri, AP'nin karşı-karşıya bulunduğu problemlerin halledildiği anlamını taşımamaktadır. Netice, Temsilciler Meclisindeki 39 Parlâmento üyesi AP'linin 30 teşkilât temsilcisine galip geldiği ve böylece teşkilâta maledilen, fakat aslında Demirele ait olan fikirlerin bir bildiri ile tekrar açıklanmasından ibarettir.

Demirel, toplantıda yaptığı son konuşmada :

"— Koalisyon yaşayacaktır. Gemi selâmetle yoluna devam edecektir" demiştir. Ancak bu gemi o kadar gayrimütecanis yolcular tarafından doldurulmuş ve o kadar gayrimütecanis bir mürettebatın idaresine geçmiştir ki ,devam edeceği yolun nereye çıkacağı hiç bir şekilde kestirilememektedir.

“ İsmet Paşayla 10 Yıl ” Serisi

Türkiyenin en ilgi çekici devrinin hikâyesini ve hadiselerin perde arkasını anlatan "İsmet Paşayla 10 Yıl" serisi bütün memlekette bir heyecan fırtınası uyandırmıştır. Yurdun her tarafından dergi daha çok istenmekte ve bâyiler irsâlatın arttırılmasını talep etmektedirler. Buna rağmen sayısız okuyucumuz, dergiyi bulamamaktan doğan üzüntülerini bize bildirmişlerdir.

AKİS böyle bir ihtimali düşünmüş ve gerekli tedbirini almıştır. Önce, derginin abone servisi takviye edilmiş ve Ziraat Bankasında bu iş için özel bir hesap açılmıştır. İkincisi, yazı serisini -ki, kitap halinde yayınlanmaktadır- saklamak isteyenler için cilt kapağı hazırlatılmaktadır. Her hafta derginin ortasından çıkarıp saklayacağınız seri, yarın bu cilt kapağının içinde kütüphanenizin en kıymetli eserlerinden biri olacaktır.

Abone fiyatlarımızı derginin başında bulacaksınız. "İsmet Paşayla 10 Yıl" yazı serisinin cilt kapağının bedeli ise 7.5 Liradır. Abone veya cilt bedelini, yahut ikisini birlikte göndermeniz gereken adres şudur: "T.C. Ziraat Bankası Merkez Müdürlüğü - Ankara - Hesap Numarası: 641/5911" Bu hesaba para gönderenlerin dergileri hemen adreslerine sevkedilmekte, cilt kapağı isteyenlere gerekli makbuz postalanmaktadır. Cilt kapakları yazı serisinin gerekli cildinin tamamlanmasından önce okuyucularımıza gönderilecektir.

Son yılların en ilgi çekici yazı serisini eksiksiz takip etmek isteyen okuyucularımızın bu kolaylıklardan faydalanmalarını rica ederiz.

II

Çankayadaki ziyafette Celâl Bayar "İnce demokrasiye paydos!" diyor — C.H.P. adayı yüksek memurlara karşı Cumhurbaşkanının hiddeti — Yüksek Seçim Kurulu hep 7-4 karar alıyordu — Temeldeki felsefenin kimin olduğu sorusuna İsmet Paşa "İkisi beraberdirler" cevabını veriyor — Adnan Menderes şiddet tedbirlerini Mecliste bizzat takip ediyor.

1954 yazına Türkiye, milletçe duyulan bir büyük ümitle girdi. Seçim gününü, 2 Mayısı hatırlayanlar halkın heyecanını, sandıkların başına koşmaktaki arzusunu unutmamışlardır. Geniş tabakalar D.P. den yana olduklarını oylarıyla belli ederlerken elbette ki demokratik hayata alıştıklarının, bunu sevdiklerinin, bundan vazgeçmek niyetinde olmadıklarının da işaretini verdiler.

Niçin saklayayım ki eğer 1954 seçimlerinde oy kullanabilseydim oyumu D.P. ye verirdim. Tuhaf tesadüf, oyumu D.P. ye vermek bana bir türlü kısmet olmadı. 1946'da Cumhuriyette çalışıyordum. Gazete beni, seçimleri takip etmek için Başkente gönderdi. 1950'de askerdim. 1954'de Fransadan yeni dönmüş ve İstanbuldan Ankaraya nakletmiştim. Kütüğe yazılı değildim. 1957'de ise, D.P. benim oy vereceğim D.P. olmaktan çıkmıştı. D.P. deki bu değişiklik 1954 ile 1957 arasında oldu. Bu, İktidara o devrede hâkim olan "İnce Demokrasiye Paydos!" zihniyetinin neticesidir.

"İnce Demokrasiye Paydos!" sözünün sahibi Celâl Bayardır. Celâl Bayar bunu 1954 seçimlerinden hemen sonra, Çankayada söyledi. Cumhurbaşkanı D.P. nin zaferini kutlamak için o gece, seçimlere girmiş olan Menderes Kabinesiyle Partinin Genel İdare Kurulu üyelerini yemeğe davet etmiş bulunuyordu. Yenildi, içildi ve en çok konuşuldu. Celâl Bayar seçim neticelerinin tahlilini yaptı. Bir takım hiddetlerini dile getirdi. Bilhassa, Muhalefet safından seçimlere girmiş olan yüksek memurlara, fena halde kızgındı. Bunların çoğu, tabii, kaybetmişlerdi. Şimdi, kanunun verdiği hakla eski görevlerine döneceklerdi. Celâl Bayar böyle şeyin olmayacağını söyledi. Devletin kilit mevkilerinde "renklerini belli etmiş kimseler"i görmek istemiyordu. Bunlar tasfiye edilmeliydi. Mevcut kanunlar imkân vermiyorsa yeni kanunlar getirilebilirdi. Cumhurbaşkanı:

"— Millet, C.H.P. nin Meclisteki milletvekillerinin sayısını daha da azaltıp bunu otuza indirmekle ne istediğini belli etmiştir. Artık bundan sonra, ince demokrasiye paydos!" dedi.

1954 seçimleri İsmet Paşayı Mecliste en kıymetli mesai arkadaşlarından mahrum bıraktı. Bunların başında Faik Ahmet Barutçu geliyordu. İsmet Paşa Meclis müzakerelerinde Barutçunun hitabet kudretinden faydalandığı gibi onunla devamlı istişare eder ve takip edilecek taktiği iki lider beraber hazırlarlardı. 1954 - 57 Meclisinde bir başka hatip, ama bu sefer D.P. lilerin üzerinde tesiri olan bir romantik hatip yavaş yavaş Muhalefet saflarına kaydı: Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu.

Şimdi, o geceyi en iyi hatırlayanlardan biri Rıfkı Salim Burçak olmalıdır. Mutedil ve "İnce Demokrasi"ye inanmış bir profesör olan Rıfkı Salim Burçak o gece Çankayadaki sofrada iki sıfatla yer almış bulunuyordu: Görevini tamamlamış Kabinede Millî Eğitim Bakanıydı, D.P. nin Genel İdare Kurulunda üyeydi. Yanında, kendisi gibi bu iki sıfatı birlikte taşıyan bir başkası, Prof. Fethi Çelikbaş vardı. Çelikbaş, Rıfkı Salim Burçağın kulağına eğilerek yavaşça:

"— Bu, sana!." dedi.

Rıfkı Salim Burçağın müsteşarı, Reşat Tardu seçimlere C.H.P. adayı olarak girmiş ve kaybetmişti.

Fakat sonra, bu çeşit bir tasfiye Rıfkı Salim Burçağın omuzlarına yüklenmedi. Adnan Menderes onu, seçimleri takiben kurduğu kabineye almadı. Onun yerine, başka bir temayüldeki Celâl Yardımcıyı getirdi. Yeni İktidarın yolu ise, o gece, Çankayadaki ziyafet sofrasında ilk işareti verilmiş bulunan istikamette oldu.

Aradan aylar geçtiğinde bir gün, Pembe Evin yemek salonunda İsmet Paşaya Celâl Bayarın bu sözünün nakledildiğini hatırlıyorum. O sıralarda D.P. ilk şiddet kanunlarını çıkarmış ve Meclisi uzun bir yaz tatiline sokmuştu. İktidara hâkim olan temel felsefenin Celâl Bayardan mı, yoksa Adnan Menderesten mi geldiği tartışılıyordu. İsmet Paşa:

"— İkisi beraberdirler.." dedi.

Sonra, düşünceli bir sesle ilâve etti:

"— Fakat bu yolla, sonları iyi olmayacaktır."

"İkisi beraberdirler" demesine rağmen İsmet Paşanın Adnan Menderese karşı, belki içine acıma hissi de karışan daha bir sempati beslediği bir gerçektir. Çok sonraları, Adnan Menderesin hazin âkibetini değiştirebilmek için İsmet Paşanın çırpınmasında, kayınvaldemin inanılmaz büyüklükteki üzüntüsü gibi kendisinin bu hissinin de millî düşünceler kadar rol oynadığını sanıyorum. Bunları, sırası geldiği zaman anlatacağım. Fakat 1954 yazında, şiddet tedbirlerinin, temel felsefe kime ait bulunursa bulunsun, Başbakan Adnan Menderesin D.P. Grupunda ve Mecliste gösterdiği büyük gayretle çıkarıldığını unutmak imkânı yoktur. Çankaya Köşkünde yumuşatılan "muhalif" D.P. milletvekillerinin bu tedbirlere karşı son direnişleri Adnan Menderesin şahsî müdahaleleriyle kırıldı. Adnan Menderes, gerektiğinde komisyonlara kadar gelerek Hükümet Tasarılarını pençe pençe müdafaa etti ve bunları bir bir, kimsenin gözünün yaşına bakmaksızın geçirdi. Böyle bir mücadelenin o yaz Anayasa Komisyonunda verildiğini hatırlıyorum.

Konu, memurların adaylık koyma haklarıyla, yani Celâl Bayarın seçimlerden hemen sonraki o ziyafette hiddetini söylediği meseleyle ilgiliydi. Hükümet "İnce Demokrasiye Paydos!" felsefesine tamamile uygun bir "Milletvekilleri Seçim Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bazı maddelerinin kaldırılmasına dair kanun lâyihası" hazırlamıştı. Tasarı Anayasa Komisyonunda - Demokratlar buna "Teşkilât-ı Esasiye Encümeni" diyorlardı. "Tasarı" yerine de "kanun lâyihası" tâbirini kullanıyorlardı. Nedense, iktidara gelir gelmez bütün yeni kelimeleri atıp yerlerine eskilerini, kopkoyu osmanlıca olanlarını koymuşlardı ve bu, bilhassa Prof. Fuat Köprülünün arzusuyla yapılmıştı - görüşülmüş.. ve reddedilmişti. Anayasa Komisyonu Başkanı, Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu idi. Hissî Karaosmanoğlu o tarihlerde Samet Ağaoğlu ile birlikte D.P. içinde bir muhalif cephe teşkil ediyordu. Samet Ağaoğlu daha sonraları, Kabineye tekrar alınınca tutumunu değiştirecek ve artık hep öyle kalacaktır.

Hükümet tasarısının bir 35. maddesi vardı. Bu maddeyle memurlar, aday olabilmek için seçimlerden altı ay önce görevlerinden istifa etmek mecburiyetinde bırakılıyorlardı. Böylece, meşhur ziyafet akşamı Celâl Bayarın şikâyet ettiği durum ortadan kaldırılıyor, "renklerini belli etmiş kimseler"in devletin kilit mevkilerine geri getirilmesi külfeti kalmıyordu. Aradan zaman geçince ve partizanlık İktidarın âlâmet-i fârikası olunca tabii bu madde de sadece "seçimi kazanamamış C.H.P. li adaylar" için işleyecek, D.P. li seçimzedeler tekrar işlerine hemen alınacaklardır. Madde, "siyasî ahlâk lüzumu" gerekçesiyle bir de şöyle fıkra taşıyordu: "Bir siyasî partinin adaylık yoklamasına girip de muvaffak olamayan veya yoklamayı kazanıp da nizamnamelerine göre partilerin yetkili organları tarafından adaylıkları kabul edilmeyen kimseler hiç bir seçim çevresinden müstakillen adaylıklarını koyamayacakları gibi başka bir parti tarafından da aday gösterilemezler ve seçilemezler." Nihayet maddenin bir "ilk tâdil fıkrası" vardı ki, çok milletvekilinin kanaatince bir koalisyonu imkânsız hale getiriyordu.

O yaz bu madde ,siyaset hayatının mihenk taşlarından biri oldu. Anayasa Komisyonunda Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu, Kemal Özçoban, Turan Güneş, İhsan Aktürel gibi şahsiyet ve medenî cesaret sahibi D.P. milletvekilleri vardı. Bunlar maddeye karşı vaziyet aldılar. Samet Ağaoğlu Anayasa Komisyonu üyesi değildi. Fakat görüşmelere katıldı ve maddenin Anayasaya aykırı olduğu tezini destekledi.

"Muhalifler"in dediği şuydu: "35. maddenin ilk tâdil fıkrasının getirdiği hükmün namzedin hukukunu tahdit ettiği, memleket menfaatlerinin icap ettirebileceği bir koalisyona mâni olduğu, bu suretle partilerin haklarını da tahdit eylediği ve böylece Teşkilât-ı esasiye kanununun 12. maddesinin hükümlerine bir tearuz teşkil eylediği cihetle" bu fıkranın tasarıdan çıkarılması lâzımdır!

Hükümet tasarısını Komisyonda, Hükümet adına Adalet Bakanı Osman Şevki Çiçekdağ savunuyordu. Çiçekdağ o sırada, insan olarak gayet iyi ve son derece namuslu bir kimse olduğu halde, müfrit tutumuyla Hükümetin en sevimsiz şahsiyetiydi. Çiçekdağın kıymeti ancak görevinden ayrıldığı ve yerine unutulmaz Hüseyin Avni Göktürk getirildiğinde anlaşılacak, bu suretle artık hep rahmetle anılacaktır. Çiçekdağ Anayasa Komisyonunda o yaz tam bir hezimete uğradı. "Muhalif Demokratlar" maddeyi bombardıman ederken o kızarıyor, bozarıyor, müdahalede bulunmak istiyordu. Görüşmeler sırasında Başkan Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun - ki o, tamamile muhalifti - Bakana bir çok defalar "Osman Şevki bey, sıranız gelince konuşursunuz" tarzında hitaplarda bulunduğu görüldü.

Zaferi "Muhalifler" kazandı. Komisyon, Anayasaya aykırı görülen fıkranın tasarıdan çıkarılmasına ekseriyetle karar verdi. Bu, Celâl Bayarın ve Adnan Menderesin muhitinde bir bomba tesiri yaptı. Ne oluyordu? Parti, kontrollerinden çıkıyor muydu? Bir Hükümet Tasarısı nasıl tâdil edilebilirdi? Parti Büyükleri bir defa ellerini verdiler mi, artık kollarını kurtaramayacak hale düşeceklerdi..

İsmet Paşa D.P. liler arasındaki bu mücadeleyi ilgiyle, fakat hayal yapmayarak seyretti. Anayasa Komisyonunda C.H.P. li olarak Sırrı Atalay bulunuyordu. Komisyonun havasını, cereyan eden tartışmaları İsmet Paşaya o anlattı. İsmet Paşa Komisyonun direnişini beğendi. Fakat sanıyorum, hep "Çankayanın Tepkisi"ni bekledi.

Bu tepki, gelmekte gecikmedi. Anayasa Komisyonunun D.P. li üyelerinden olan ve - tuhaftır - tasarıya itiraz etmiş bulunan Mehmet Ali Sebük bir kaç gün sonra bir "tekrir-i müzakere" takririyle ortaya çıktı. Bu İzmir milletvekili, 35. maddenin tasarıdan çıkarılmasına karar verilen ilk tâdil fıkrasının yeniden müzakeresini istiyordu.

Gözünde Adalet Bakanlığı bulunan Mehmet Ali Sebüğün gayreti, Adnan Menderesin çevresinde esen havanın bir icabı oldu. Anayasa Komisyonunun kararından sonra bir yandan Osman Şevki Çiçekdağ, diğer taraftan İstanbul milletvekili Celâl Fuat Türkgeldi Başbakana gittiler. Çiçekdağ "arkadaşlara lâf anlatamadığı"nı söyledi. Türkgeldi ise, tasarının gereği gibi savunulamadığını anlattı. Adnan Menderes "Ben gelirim" dedi ve sahiden Komisyona bizzat giderek tam iki gün müzakereleri gayet yakından takip etti. Konuştu, karıştı, haşladı. Komisyonda ilgi çekici söz düelloları oldu. Bunlardan en heyecan vericisi Adnan Menderes ile Samet Ağaoğlu arasında geçti. Samet Ağaoğlu 35. maddenin koalisyona mani olduğu fikrini savunanlardandı. Menderes bu fikirden biraz müstehzi bahsettiği zaman Ağaoğlu şöyle bir çıkış yaptı:

1954'ten itibaren "Gülen Menderes"in yerini "Abus Menderes" almaya başladı. Dr. Namık Gedik, bir gölge gibi peşindeydi ve onun gülmeyen yüzü Başbakanın gülen yüzünü âdeta soldurmuştu. Menderes çok zaman, Meclise dahi arkasına Dr. Namık Gedik takılmış olarak gelirdi.

"— Size yanlış nakletmişler. İhtimal ki hukukî bilgileri müsait değildi.."

İlk müzakerenin muhaliflerinden bir kısmı karşılarında Başbakanı görünce ve onun ikna kuvvetinin önünde çark ettiler. Fakat direnmekte ısrar edenler çıktı. Onlara rağmen tasarı Komisyondan aynen geçti. Muhalifler imzalarının üstüne şerh koymakla yetindiler. Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun şerhi iki maddelikti:

"1 — 35, 109, 110. maddelerdeki tâdiller intihap etmek serbestisini ve kolaylığını tahdit ettiğinden, siyasî ahlâkı müdafaa endişesiyle de olsa kanun yolu ile müdahalenin bu noktalara kadar teşmiline aleyhtar bulunuyorum.

2 — 45, 46. maddelerin ilgasına da muhalifim."

Bu şekilde şerh verenler Kemal Özçoban, Sırrı Atalay, Kâmil Gündeş, Turan Güneş, Cavit Oral ve İhsan Aktüreldi. Cavit Oral şerh olarak sadece "Söz hakkım mahfuzdur" demişti.

Tasarı Anayasa Komisyonundan sonra İçişleri ve Adalet Komisyonlarını da dolaştı. Orada da bir çok D.P. milletvekilinin itirazıyla karşılandı. D.P. milletvekilleri rejimin nereye götürüldüğünü görüyorlardı. Fakat "İnce Demokrasiye Paydos!" felsefesinin hükümlerine karşı gelecek bir ekseriyet 1954 yazı içinde sağlana-

madı. Buna rağmen, sonradan Hürriyet Partisi Hareketi olarak gelişen cereyanın o yaz, bu şiddet tedbirlerinin geçirilmesi sırasında başladığını söylemek hata değildir.

Kazanılmış bir seçim, memleketten yüzde ellinin üstünde oy, Mecliste milletvekillerinin yüzde doksanbeşi, sonra şiddet tedbirleri, sinirlilik, huzursuzluk, gürültü ve patırdı.. Bunun sebebini o sıralarda pek çok kimse anlamamıştır. Zira yapılanların yapılmasına hiç bir lüzum yoktu. Bir defa, yeni seçimlere dört yıl vardı. Seçim mevzuatıyla ilgili değişikliklerin zamanı değildi. D.P. pek âlâ dört yıl sükûnet içinde çalışabilir, Meclisteki bir avuç muhalifin sesini umursamaz, kendi işine bakardı. Memurları tedirgin etmenin de faydasızlığı âşikârdı. Memurlar, İsmet Paşanın iddiasının belki aksine, 1950'de "denklerini yapmış, bekliyor" olmaktan uzaktılar. Ama 1954'ten sonra, hele meşhur Emeklilik Kanunu da geçirilince bu hale düşürüldükleri muhakkaktır.

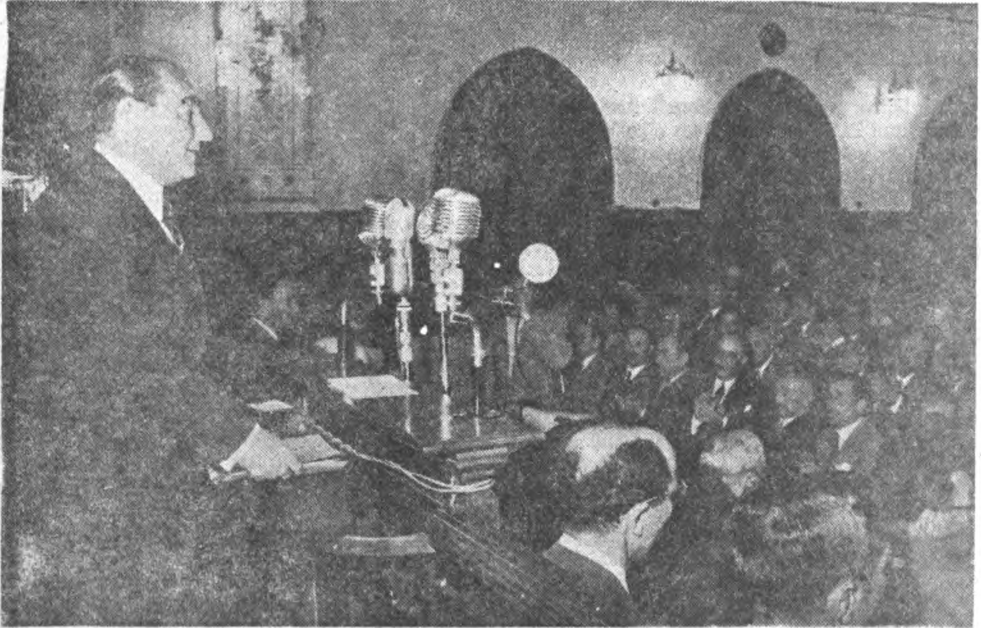
D.P. Büyükleri bu yolu niçin tutmuşlardır?

Sonradan, bir akşam, bunu İsmet Paşaya sordum. İsmet Paşa bunu daima, D.P. Büyüklerinin 1954 seçimlerinde iktidarı ellerinden kaçırabileceklerini görmüş olmalarına vermiştir. 1954 ile 1960 arasında alınan bütün tedbirlere "iktidardan gitmeme çareleri" demiştir. Bunu konuştuğumuz akşam İsmet Paşa şöyle dedi :

"— Seçimleri kazanabilmek için bizim bildiğimiz ve Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilâma bağlanılan suçlar işlemişlerdir. Ama asıl onları korkutan, bizim bilmediğimiz ve kendilerinin bildikleri marifetlerdir. 1954'ten sonra kendilerine, o suçları rahatça işleyebilecekleri bir ortam yaratmanın gayretine kapılmışlardır."

Gerçekten o yaz, Yüksek Seçim Kurulunun, başta Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın kendisi, bir çok D.P. Büyüğünün seçim suçu işlemiş olmalarını ilâma bağlaması Demokratları sinirlendirmiş bulunuyordu. Bu suçların çoğu radyonun kullanılışıyla ilgiliydi. D.P. Büyükleri, iktidarda olmalarını, radyoyu istedikleri gibi kullanabileceklerinin sebebi sanıyorlardı ve bu inanç içinde yasakları dinlememek hakkını kendilerinde görmüşlerdi. Nitekim seçimlerden sonra, radyoda konuşmak hakkı Muhalefetin elinden alındığında Demokratlar "Hükümet her zaman konuşur" prensibini kanuna bağladılar ve 1957'de, bütün seçim kampanyası sırasında "Biz Hükümetiz!" diye sadece kendileri konuştular.

Fakat 1954 yazında Yüksek Seçim Kuru-

1954 yazında Adnan Menderes, ilk şiddet tedbirlerini Grupta, komisyonlarda, Meclis umumi heyetinde bizzat takip ederek çıkardı. Başbakanın D.P. milletvekillerini ikna kudreti büyüktü. O kürsüye çıkınca bilhassa öndeki silâhşörler alkış tutmaya başlarlardı. Bu, salonun havasını hemen değiştirirdi.

ıunun elinde başka ölçüler vardı. Bu ölçüler değiştirilmedikçe böyle davranışlar hep mahkûm olacaktı. D.P. Büyükleri ölçüleri değiştirmeyi tercih ettiler. Bu arada Yüksek Seçim Kurulu kararlarının bir özelliği başka bir tedbirin temeldeki sebebini teşkil etti.

Yüksek Seçim Kurulu 1954 seçimlerinde D.P. aleyhindeki bütün kararlarını 4 oya karşı 7 oyla verdi. D.P. aleyhindeki ilk karar çıktı: Bakıldı, netice 7-4. İkinci karar çıktı: Oylar gene 7-4. İlk karara "olabilir" denmişti. İkinci karara "tesadüf" dendi. D.P. aleyhindeki üçüncü karar çıktı : Aynı 7-4. Başlar yavaş yavaş sallanmaya başladı. Dördüncü karar da 7-4 verilince "Allah, Allah!" diye mırıldanıldı ve 7-4'ler devam edince D.P. Büyükleri "bit yeniği"ni araştırmak lüzumunu hissettiler. Açıktı ki Yüksek Seçim Kurulunu teşkil eden yüksek hâkimlerin yedi tanesi C.H.P. yi tutuyordu, dört tanesi D.P. yi.

Adnan Menderesin bu durum karşısındaki hiddetini ben, o tarihlerde Bakan olan Fethi Çelikbaş ve Emin Kalafattan duymuşumdur. Çelikbaş ve Kalafat, Karaosmanoğlu - Ağaoğlu tarzında bir ekipti. Fakat ötekilerin aksine, bunlar Hükümetin içindeydiler. Adnan Menderesin dikta yoluna götürülmesini, mümkün nisbetinde önlemeye çalışıyorlardı. Başbakanın etrafının iyi olmadığı inancındaydılar. Çok zaman, Fethi Çelikbaşın o sıralarda oturduğu Yeşilyurt sokağındaki mütevazi apartman dairesinde bir araya gelir ve hadiseleri gözden geçirirdik. Adnan Menderesin "Nedir bu, 7-4'lü kararlar?" diye haykırdığını orada işittim. Başbakan arkadaşlarına, geçirmek istediği "tâdil tasarıları"nın mucip sebebi olarak bu tarz hadiseleri gösteriyordu. Adnan Menderes şöyle demişti :

"— Niçin hep 7-4? Bu efendiler bir hukuk meselesini karara bağlıyorlar. Bir meselede 7-4, iki meselede 7-4.. Haydi diyelim ki, heyeti teşkil eden âzalardan yedi tanesinin hak ve hukuk telâkkisi bu, dördününki bu? Ama hep 7-4, hep 7-4.. Bir kanaat-i vicdaniye hep 7-4 tecelli ederse, beyler, ona kanaat-i vicdaniye değil, kanaat-i siyasiye derler.."

O tarihte, çok D.P. milletvekilinin bu muhakeme tarzına hak verdiğini şimdi hatırlıyorum. Gerçekten de, nihayet bazı hallerde Yüksek Seçim Kurulunun 8-3, 6-5, 9-2 lik neticelere varması gerekmez miydi? D.P. iktidarının buna karşı tedbiri emeklilik yaşını 60'a, emeklilik süresini 25 yıla indirmek oldu. Yüksek hâkimlerin çoğunun yaşının 60'dan fazla olduğu ve bunların 25 hizmet yılını doldurdukları düşünülüyordu. Böylece bunların başına bir Damokles kılıcı asılmış oluyordu. Fakat sonradan, şiddet yolunda daha fazla merhale alındığında bu tedbir de yetmeyecek ve meşhur "görülen lüzum üzerine" hükmü Emeklilik Kanununa eklenecektir. İsmet Paşa her şiddet tedbirinin mutlaka bir başka şiddet tedbirine lüzum göstereceğini bilen bir kimse olarak D.P. Büyüklerinin yolunun kendilerini ve memleketi nereye götüreceğini görüyor, 1954 yazında bunu söylüyordu.

O yaz bu tedbir Hükümette görüşülürken gidişin istikametini değiştirmek isteyenler şanslarını iki defa denediler. Tedbir sadece Yüksek Seçim Kurulunun "7" lerini hedef tutmuyordu. C.H.P. adayı olmuş yüksek memurlar içinde bu yeni emeklilik şartını taşıyanlar da tasfiye edileceklerdi. Başbakan Adnan Menderes daha Mayıs ayı çıkmadan kendi kalabalık Meclis Grupunun karşısına dikilmiş ve sağ elinin şehadet parmağını ileri doğru uzatıp o kendine mahsus, ikna edici - bilhassa D.P. milletvekillerini ikna edici - tavrıyla şöyle demişti :

"— Sizlere misaller verebilirim, arkadaşlar!"

Bahsettiği, C.H.P. adayı yüksek memurlardı. Menderes o gün, Grupunda, seçimlerden pek kısa bir zaman evvel Bakanlıklarda yüksek mevkiler işgal edip Muhalefet partisinden adaylığını koyar koymaz radyolarda veya mitinglerde, kongrelerde veya hasbihallerde, memuriyetleri dolayısıyla kendilerine tevdi edilmiş sırları "birer bülbül telâkatıyla" ortaya döküverenleri, topyekûn milletvekili adayı olan Ağırceza Mahkemesi heyetlerini, bugünden yarına "karşı saflar"a geçen ve daha bir gün önce temsil ettiği idarenin aleyhinde en ağır ithamlarda bulunan valileri birer birer ve isimleriyle saymıştı.

O sıralarda "yüksek memur" olarak D.P. Büyüklerinin hiddetini çekenlerin başında kendilerinin Ankaraya vali yaptıkları, fakat sonradan Sıvasa naklettikleri emekli kurmay albay Necati İlter geliyordu. Necati İlter Sıvastan C.H.P. adayı olmuş ve Hükümetin Sıvastaki icraatının sıfır olduğunu Sıvaslılara propaganda nutuklarında anlatmıştı. Başka bir "hiddet hedefi" bir hâkimdi : "Falih Rıfkı Atayı beraat ettiren hâkim" diye bilinen Emin Dazıroğlu! Dazıroğlunun başkanlığındaki Ağırceza Mahkemesi heyeti, olduğu gibi, C.H.P. nin aday listesine geçmişti. Çalışma Bakanlığının sırlarının bir başka C.H.P. adayı tarafından İstanbul Radyosunda ağıza sakız edilmiş olması da D.P. lileri kızdıran hususlardan bir başkasıydı.

Adnan Menderes Grupunda bunları anlatıp kafasındaki kanunların havasını yaptıktan hemen sonra tasarıları Hükümete getirdi. Hükümetteki "mutedil"lerin ilk gayreti şu oldu : Evet, hiç bir hükümetin kendisine açıkça aleyhtar bir takım hâkim veya memurlar kaza ve idare mekanizmasında yüksek mevkiler, bazı kilit noktalar işgal ederken işlerin selâmetle yürütüleceğinden emin olması kaabil değildir. Bunların tasfiyesi lâzımdır. Ama bu, geçici bir tasfiye kanunuyla yapılmalıdır. Bütün memurların başına bir Damokles kılıcı asılmamalıdır.

Gayretler netice vermedi. Adnan Menderes Kabinenin o toplantısında geçici bir tasfiye kanununa yanaşmadı. Niyeti, bütün memurları bütün iktidar süresi boyunca korkudan titrer bir halde tutmaktı ve kafasında, kurulmasını artık arzuladığı rejimin anahatları çizilmişti.

İsmet Paşa eski Meclise ,tıpkı yenisine olduğu gibi gayet muntazam devam eder, müzakereleri takip eder, yerinden hiç kalkmazdı. Onun için bir gün, kürsüde Adnan Menderes varken salondan dışarı çıkması çok kimse tarafından yadırgandı ve herkes bunun mânasını araştırmaya başladı.

"Mutedil Bakanlar" bunun üzerine ortaya başka bir teklif attılar : Bari, hükümler makable teşmil edilmesin! Yani, geriye doğru işletilmesin. Sanırım Çelikbaş, o toplantıda şöyle söyledi :

"— Devlet ile memur, aralarında bir anlaşma yapmışlardır. Memur Devlet hizmetine girmekle bazı şeyler tekeffül etmekte, Devlet de ona şu yaşa veya şu hizmet senesi sonuna kadar iş vermeye mecbur bulunmayı taahhüt eylemektedir.

Şimdi Hükümet yaşı 60, hizmet yılını 25 olarak değiştirmek istiyor. Güzel. Bu, bizim hakkımızdır. Fakat yaşı 65, hizmet senesini Hükümetin 30 olarak kabul ettiği sırada memuriyete girenler ne olacak? Devlet, onlara yaptığı taahhüdü nasıl hükümsüz sayabilir, bundan cayabilir, dönebilir? Bu, onun itibarına yakışır mı?

Tâdilât mı isteniliyor? Kabul! Ama kanun neşri tarihinde muteber olmalıdır. Makable şâmil tutulamaz."

Bu görüş de itibar bulmadı. Kanun makable şâmil tutulmazsa bugün şikâyet konusu olan yüksek memurlardan İktidar nasıl kurtulacaktı?

Haziranın sonunda kanun, bütün memurların başında bir Damokles kılıcı gibi ve makable şâmil olarak, D.P. milletvekillerinin oylarıyla Meclisten çıktı.

1954 yazının hususiyeti D.P. Büyüklerinin çok kimseye, bilhassa seçimden yeni çıkmış kendi milletvekillerine haklı, mantıklı gelen sebeplerle bu sebeplerin gerektirmediği tedbirlerin alınmasını sağlamaları oldu. 7-4'lü kararlar bu sebeplerden biridir. Sıvas Valisi bunların bir başkasıdır. Muhalefete radyoda verilen konuşma hakkının kaldırılmasında Osman Bölükbaşının nutukları kötü misal diye kullanıldı.

Aradan yıllar geçtikten sonra, o 1954 seçimlerinin kampanyası sırasında Fuat Köprülünün radyoda Osman Bölükbaşı tarafından yapılan bir konuşmayı nasıl dinlemiş olduğunun hikâyesini duymuş ve katıla katıla gülmüşümdür. Bölükbaşı radyoda bir cümle söylüyor, Köprülü ona oturduğu yerden bir düzine cümleyle mukabele ediyormuş. Bölükbaşı tenkit ediyor, Köprülü bir misliyle cevap veriyormuş. Zaman zaman yerinden doğruluyor, küçük elleriyle hırçın hareketler yapıyor, bazen sinirli sinirli gülüyor, kısa bacaklarını sallıyormuş. Daha da fazla kızdığında bir küfür savuruyormuş.

Nitekim tâdil tasarısı ele alındığında Adnan Menderes kürsüye, elinde Bölükbaşının yaptığı konuşmalardan parçalarla çıktı, bunları okudu ve "Nihayet" dedi, "ben bu memleketin başvekiliyim."

Osman Bölükbaşının "üslûp"u herkesin malûmudur ve kendisi şu anda, ben bu satırları, o günlerden onbiryıl sonra yazarken "üslûp"undan başka örnekler vermektedir. Bundan dolayıdır ki 1954 yazında, o tarz sözler kürsüde tekrarlandığında bilhassa D.P. milletvekilleri D.P. nin Muhalefetteki büyük davalarından bir tanesini unuttular ve oylarını Adnan Menderesin istediği istikamette kullandılar. D.P. Muhalefetteyken, seçim kampanyası sırasında radyonun Muhalefete de verilmesini kendisine gaye edinmişti. Bu gayeyi 1950 seçimlerinden önce C.H.P. sağlamıştı. D.P. radyoda konuşmak hakkından istifade etmiş ve iktidara gelmişti. Elbette ki D.P. sözcüleri radyoda "Bölükbaşı üslûbu" ile konuşmamışlardı. Ama 1954 seçimlerinde C.H.P. sözcüleri de o üslûbu kullanmamışlardı. Eğer D.P. milletvekilleri 1954 yazında biraz düşünmüş olsalardı pire için yorgan yaktıklarını, papaza kızıp oruç bozduklarını hatırlayacaklardı. Ama o yaz D.P. Büyüklerinin başarı sebebi, sıkıntılı bir seçim kampanyası geçirmiş bulunan kendi milletvekillerine düşünme zamanı bırakmamış olmalarıdır.

Şimdi, o yaz, adeta bir ay içinde çıkarılmış olan kanunlara bakıyorum da bunlardan her birinin D.P. Büyüklerinin bir seçim şikâyetinin ilâcı diye getirildiğini daha iyi farkediyorum. Memurları ve hâkimleri anlattım. Seçim kanunundaki tadilât arasında yer alan "yoklamayı kazandığı halde partisi tarafından aday gösterilmeyenlerin adaylıklarını müstakillen koyma-

ları yasağı" Halim Alyotun D.P. Büyüklerinde uyandırdığı hiddetin neticesidir.

Halim Alyot o sıralarda Basın ve Yayın Genel Müdürüydü. Kardeşi Çanakkaledeydi ve D.P. nin mahallî teşkilâtının ileri gelenlerindendi. Alyotlar aslen Giritlidirler. Çanakkalede çok hısımları bulunuyordu. Bu hısımları ve kardeşi, Halim Alyota D.P. den milletvekilliği teklif ettiler.

Halim Alyot tekliften hoşlandı. Fakat "memur tabiatlı' 'olduğu için gerekli müsaadeleri almayı da ihmal etmedi. Bir talihsizliği oldu : Adnan Menderes fazla meşguldü, onu göremedi. Fakat Fuat Köprülü ve Başbakanlık Müsteşarı kudretli Ahmet Salih Korurla temas etti. Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Başbakanlığa bağlı bulunduğu için Müsteşar Korur da işin içine girdi. Hem Köprülü, hem Korur Halim Alyotun adaylığını muvafık karşıladılar. Halim Alyot da gönül ferahlığı içinde Çanakkaleye gitti, yoklamaya girdi, kazandı. Bu sırada bir başka "Çanakkale Çocuğu" daha, tâ Amerikadan kalkıp gelmiş, o da yoklamaya girmiş, o da kazanmıştı. Bu, Muammer Baykandı. Alyot-Baykan çifti mesut, elele Başkente döndüler. Zaferlerinden pek memnundular. Ancak kendilerini Ankarada bir sürpriz bekliyordu: Adaylıktan feragatleri istendi! Menderes "garanti Çanakkale" için başka aday düşünüyordu.

Muammer Baykan ufak bir sondajdan sonra talebi kabul etti. Fakat Halim Alyot diretti. Öyle ya, Çanakkaleye kendiliğinden gitmemişti. Köprülüden ve Korurdan izin almıştı. Adaylıktan çekilmeyi haysiyetine yediremiyordu. "Hayır" dedi. Bunun üzerine kendisini Başbakan Adnan Menderes çağırdı. Fakat kabul etmeden önce feragatnameyi imzalamasını istedi. Alyot bunu imzalamadı. O feragatnameyi imzalamayınca Menderes de onu kabul etmedi.

Mesele artık bir inat işi olmuştu. Halim Alyot kalktı, Çanakkaleye gitti. Adaylığını müstakillen koydu. Fakat yoklamada kazanmış olduğu halde, üzerinden D.P. etiketi kalkınca ancak bir kaç bin oy toplayabildi. Belki de Adnan Menderese sonradan "Ben odunu aday göstersem seçtirtirim" dedirten hadiselerden biri budur.

Halim Alyot dönüşünde kendisini, galiba, "memur kızağı" olan Başbakanlık Yüksek Mürakabe Heyetine tâyin edilmiş buldu. Bütün masallarda söz dinleyen, uslu çocuğun mükâfatlandırılması gibi Muammer Baykan ise onun yerine Basın ve Yayın Genel Müdürlüğüne getirildi. Fakat sonraki hadiseler bunun Baykanın şansı ve Alyotun şanssızlığı neticesi olduğunu gösterecek, Baykan tu-kaka olacak, Alyot göze girecek, Baykan Demokratlarla ipi koparacak, Alyot 1957 seçimlerinde milletvekili yapılacak, bu onu Yassıadaya götürecek, Muammer Baykan ise Koreye Birleşmiş Milletler Delegasyonunda türk temsilcisi sıfatıyla kapağı atacak ve şimdi oradan bir Büyük Elçiliğe atlayabilmenin tertiplerini yapacaktır.

İşte, Seçim Kanunundaki bir tâdilâta 1954 yazında bu hadise sebep oldu. D.P. Büyükleri bir daha "söz dinlemeyen çocuklar"la karşılaşmamanın çaresini bu tedbirde buldular.

O günlere tesadüf eden "Kırşehirin kaza haline getirilmesi" kararı da böyle hissî bir başka tepkinin neticesidir. 1954 yazında benim duyduğum, fikrin önce Celâl Bayarın kafasında yeşermiş olduğudur. Sonradan bu çok tekrarlanmıştır. Bildiğim, Cumhurbaşkanının bir çok D.P. milletvekiline bu teklifi savunduğu ve onları iknaya uğraştığıdır. Kırşehirin âkibeti Celâl Bayarın Osman Bölükbaşıya karşı duyduğu şahsî iğbirarın neticesi olarak gösterilmiştir. Osman Bölükbaşı ve bir kaç arkadaşı, D.P. nin Muhalefet yıllarında ,fakat kendileri Partiden çıkarıldıktan sonra bir gün Celâl Bayarı Ankarada, Sıhhiyede sıkıştırmışlar ve yolda kendisine sözle ve tükrükle tecavüz etmişlerdir. Bayarın bunu hiç affetmediği muhakkaktır.

1954 seçimlerinde Kırşehirliler oylarını Osman Bölükbaşıyla arkadaşlarına verdiler. Böylece Kırşehir Malatya, Sivas, Kars gibi bir kaç "muhalif il"den biri oldu. Ötekilere, illikten ilçeliğe indirmek gibi bir ceza vermek imkânı yoktu. D.P. Büyükleri bunu Kırşehir için mümkün gördüler. Kırşehir Bölükbaşıyı seçtiği için mi bu cezaya müstahak görülmüştür, yoksa bu suretle Anadolunun başka küçük illerine de seçim zamanları dönüp : "Bakın, aklınızı başınıza devşirin! Eğer D.P. ye oy vermezseniz sonunuz Kırşehirin âkibeti olur. Bir gün kalkarsınız, kendinizi ilçe bulursunuz.." demek imkânı mı aranmıştı?

Benim o tarihlerde, Menderesin Kabinesinde bulunan bazı kimselerden duyduğum, bu sebeplerden ikisinin de mevcut olduğudur. Nitekim tasarının Bütçe Komisyonundaki müzakeresinde o tarihlerde D.P. nin Kocaeliden milletvekili olan Ekrem Alican bu hususu belirtti ve memlekette ilk şöhretini yaptı.

Kırşehir Tasarısını İçişleri ve Bütçe Komisyonlarından geçirmek için, Adnan Menderesin komisyona gelip uğraşması dahi gerekmedi. İçişleri Bakanı olan Dr. Namık Gedik kendi işini kendi gördü. İçişleri Komisyonunda fazla bir itiraz sesi yükselmedi. Tutanağa sadece üç D.P. li milletvekili şerh koydular. Bunlardan Çoruh Milletvekili Z. Ural "Mucip sebepler noksan tetkikata müstenit olmasından söz hakkım mahfuzdur" diyordu. Diğer iki muhalif milletvekili Samsundan Muhiddin Özkefeli ile Konyadan Rüştü Özaldı. Onlar müşterek bir muhalefet şerhi koydular ve "İlçe, il mevzularının prensip olarak teşkilât-ı mülkiyenin umumî revizyona tâbi tutulmak suretiyle toptan halli lâzımdır" dediler.

Bütçe Komisyonunda ise teklifin karşısına dikilen, Ekrem Alicandan ibaret kaldı. Ekrem Alican heyecanlı bir konuşma yaptı ve işin açıkçasını ortaya koydu. Yüksek sesle söylenen sebeplerin hepsi lâftı. Anadolu illerinin başına bir Damokles kılıcı asılıyordu, -Görülüyor ki o yaz

D.P. iktidarı bir dükkân dolusu kılıcı onun, bunun başına asmıştır -. Ekrem Alican daha bir ay önce Meclis kürsüsünden yaptıkları yemini milletvekili arkadaşlarına hatırlattı. Fakat daha o tarihte hafızalar nisyan ile mâlûl olmaya başlamıştı. Yemini hatırlamak isteyen çıkmadı. Onun için Bütçe Komisyonunun Kırşehir tasarısıyla ilgili tutanağı bir tek muhalefet şerhi taşımaktadır : Ekrem Alicanınki.

Hükümetin tasarıya yazdığı mucip sebep lâyihasında garip bir fikir ortaya atılıyordu. Efendim, Nevşehir il, Kırşehir ilçe yapılıyordu, çünkü köylerden il ve ilçe merkezlerine gelen vatandaşların işlerini bir günde bitirip yerlerine dönmeleri sağlanmak isteniliyordu! Tabii bu mucip sebep derhal bütün Türkiyeden "vilâyetlik isterük" taleplerinin Ankaraya akmasına yol açtı. Bu talepler sonradan Hükümetin çok başını ağrıtacak ve siyasî sebeplerle idarî taksimatta uygunsuz değişiklikler yapılacaktır.

Adnan Menderes o yaz, Temmuzun başında Meclisi son defa toplattı ve kanunlarını geçirtip Meclisin kapısını 1 Kasıma kadar kapattı. Menderes kanunlarını bizzat savundu. O gün eski Meclisin Basına ayrılmış locasının ön sırasından müzakereleri takip ediyordum. Memurları kollarından tutup işlerinden atıvermek hakkını Hükümete veren ve memurlara her hangi bir yere her hangi bir itirazda bulunmak kapısını kapayan meşhur kanunun tasarısı C.H.P. adına Nüvit Yetkin tarafından tenkit edildi. Nüvit Yetkin güzel bir konuşma yaptı. O sırada Server Somuncuoğlu C.H.P. den ayrılmıştı ve Nüvit Yetkin üç yıl sürecek çetin bir görevi omuzlarına almıştı. Üstelik bu onun, Adnan Menderes gibi usta bir düellocuyla ilk kılıç şakırdatmasıydı.

Adnan Menderes Nüvit Yetkine cevap vermek için kürsüye geldiğinde Mecliste hiç alışılmamış bir hadise cereyan etti. İsmet İnönü yerinden kalktı ve gayet soğukkanlı bir tavırla kürsünün yanından geçip sol kapıdan dışarı çıktı. İsmet Paşanın bütün müzakereleri, saatlerce de sürse, yerinden hiç kıpırdamaksızın takip ettiğini bilenler o gün onun bu hareketini çok yadırgadılar. Kürsüde duran Adnan Menderes şaşırdı. Gerçi İsmet Paşaya, yanından geçerken müstehzi bir selâm verdi ama fena halde içerlediği belli oluyordu. Nitekim, mutadın aksine zayıf bir konuşma yaptı. Söyledikleri "Sanki siz daha mı iyiydiniz?" den ibaret kaldı.

Zaten, o celsede Menderesin fazla talihi olmadığını şimdi bile hatırlıyorum. Bir başka Muhalefet sözcüsünden daha, Sırrı Atalaydan iyi bir iğne yedi. Sırrı Atalay konuşurken ön sıralardaki D.P. silâhşörleri kendisine lâf atıyorlardı. Bu, D.P. li Meclisin bir âdetiydi. Belirli kimseler daima ön sıralara otururlar ve konuşan Muhalefet hatiplerini kızdırmaya, onları şaşırtmaya çalışırlar, lâf atarlar, bağırır, çağırırlardı. Bunların en şöhretlisi Osman Kavrakoğluydu. Bunlar o gün Sırrı Atalaya da aynı şeyi yaptılar. Bir ara silâhşörlerden biri şöyle bağırdı :

"— Bunları paşa babandan mı öğrendin?"

Sırrı Atalay büyük bir sükûnetle şu cevabı verdi :

"— Aranızda paşa babanın elini öpenler çok. Ama, ben öpmedim.. Bunu gidin, onlara sorun!"

Sonra dönüp, Adnan Menderese baktı. Menderesin kıpkırmızı kesildiği görüldü. Bu esnada sıra kapaklarının gürültüsü salonu doldurmuştu.

Aradan zaman geçtiğinde, İsmet Paşaya, Adnan Menderes kürsüye çıktığında salonu niçin terketmiş olduğunu sormuşumdur. İsmet Paşa bunu şöyle izah etti :

"— Kalıp ne yapacaktım ki?. Gruplarını o tarihte hâkimiyetleri altına almışlar ve itirazları susturmuşlardı. Eğer o yaz D.P. Grupu mukavemet etseydi rejimin ve kendilerinin kaderi başka olurdu. Sonra, sonuna kadar bu böyle gitti.."

Mayıs ayının başında milletten bol oy alan ve onda, önde bulunan günlerde memlekette huzur ve sükûnun eseceği ümidini boşuna uyandırmış olan D.P. iktidarı iki ayın sonunda, Temmuzun başında, elinde üç önemli kanun tutuyordu: Seçim Kanunu Tâdilâtı, Kırşehir Kanunu ve Memurlar Kanunu. Bunlarla gerçi üç zümrenin başına üç keskin kılıç asılmıştı. Milletvekili olmak isteyenler kafalarını kaldırdıklarında Seçim Kanunundaki tâdilâtı görecekler ve D.P. den ödleri patlayacaktı. D.P. den başka partilere oy vermek isteyen küçük iller halkı kafalarını kaldırdıklarında Kırşehir örneğini göreceklerdi ve dehşetle ürpereceklerdi. Memurlar ise kendilerine ait kanunun keskin ucunu hep enselerinde hissedecekler ve İktidarın kulu, kölesi olacaklardı.

Halbuki bu şaşırtıcı davranışıyla 1954 seçimlerinin büyük galibi kendi başının üzerine kılıçların en korkuncunu asıyordu. İki ay içinde D.P. ye karşı memlekette, aydınlar arasında amansız bir muhalefetin tohumu atılmıştı, D.P. içinde bir muhalefetin bütün sebepleri ortaya çıkmıştı.

Şimdi, Allah selâmet versin, Ahmet Emin Yalmanın o tarihlerde yazdığı bir yazıyı hatırlıyorum. Üstad D.P. Büyüklerinin tutumunu "İktidara kan kusturan Muhalefetin, Demokrat liderlerin âsapları üzerinde yaptığı tahripkâr tesirlerin neticesi" sayıyordu.

Türkiyenin, âsaplarla idare edildiği devir 1954 yazının başında işte böyle açıldı.

Gelecek yazı:

1954 hezimetinden sonra C.H.P. nin içi ve İsmet Paşanın aldığı vaziyet

Vietnam

Tehlikeli gidiş

Komünist gerillâcılarla Birleşik Amerika arasında Vietnamda girişilen kuvvet denemesi, geride bıraktığımız haftanın sonunda yeni bir döneme girmiş bulunmaktadır. Amerikan savaş uçaklarının geçen Pazar günü Kuzey Vietnama yaptıkları en son hava akını sırasında Amerikan ve Kuzey Vietnam uçakları şimdiye kadar ilk defa olmak üzere karşıkarşıya gelmişler ve alınan haberlere bakılırsa, Kuzey Vietnam hava kuvvetlerine mensup "Mig 15" ve "Mig 17" tipi uçaklar kendilerine verilen savunma görevini başarıyla yerine getirmişlerdir.

Vietnam savaşının hergün biraz daha kızışmakta olduğunu gösteren bu tehlikeli karşılaşma, Amerikan uçaklarının Hanoi ile Saygon arasındaki demir ve karayolunun geçtiği sarp bir boğazda, Song Şu ırmağının iki dar yakasını birleştiren Ham Ron Köprüsünü havaya uçurmak için giriştikleri akın sırasında olmuştur. Bu akın, Amerikan uçaklarının, 1964 Ağustosunda Tonkin körfezinde Kuzey Vietnam hücum botlarıyla bir Amerikan destroyeri arasında geçen olaydan buyana Kuzey Vietnama yaptıkları onsekizinci akındır. Amerikan uçaklarının Ham Ron köprüsüne yaklaştıkları bir sırada güneşi arkalarına alarak bulutlar arasından çıkıveren dokuz Sovyet yapısı Kuzey Vietnam uçağı, Amerikan "F-105" uçakları kadar hızlı yol alamamakla beraber, bu karşılaşma sırasında amerikalıları önemli zararlara uğratmışlardır. Şu satırların yazıldığı sırada, Saygondaki amerikan makamları, çarpışmada düşen Amerikan ve Güney Vietnam uçaklarının tam sayısını açıklamış değillerdir. Şimdilik yalnız üç uçağın düşürüldüğü kabul edilmektedir. Ancak, Saygondan gelen haberlere göre, bu sayının çok daha yüksek olması gerekmektedir. Çünkü bir amerikan kaynağı, kayıpların oldukça fazla olduğunu bildirmiştir. Öteyandan Kuzey Vietnam makamları tarafından yayınlanan bir bildiride, Ham Ron çarpışması sırasında 37 Amerikan ve Güney Vietnam tepkili uçağının düşürüldüğü ileri sürülmektedir.

Uçurumun kenarında

Geçen Pazar günü Ham Ron köprüsü üzerindeki hava çarpışmasında "Mig" uçaklarını yöneten pilotların ustalığı ve kullandıkları taktiğin üstünlüğü, bazı gözlemcileri, bu uçakları

Başkan Lyndon Johnson
Tut keli perçeminden

Sovyet veya Çin pilotlarının kullandığı düşüncesine götürmüştür. Bununla birlikte, Kuzey Vietnamlıların da yeteri kadar eğitimle aynı ustalığı kazanmış olmaları da muhtemeldir. Gerçekten, bazı Kuzey Vietnam pilotlarının son yıllarda Sovyetler Birliğinde eğitim gördükleri, özellikle "Mig 19" tipi uçakları başarıyla kullanmayı öğrendikleri de bilinmektedir.

Saygondan alınan haberlerde Kuzey Vietnam uçaklarının "Mig 15" ve "Mig 17" tipinde oldukları söylenmekle beraber, yabancı uzmanlar Ham Ron çarpışmasında daha modern bir tip olan "Mig 19"ların karışmış olmasını da muhtemel görmektedirler. Bilindiği gibi, bugün artık modası geçmiş sayılan "Mig 15" ve "Mig 17"ler, 1950'de, Kore savaşı sırasında, amerikalılara karşı kullanılmıştı. Moskovadaki diplomatik kaynaklar, bu uçakların Kuzey Vietnama, daha amerikan hava akınları başlamadan önce Komünist Çin tarafından verildiğini sanmaktadırlar. Eğer Ham Ron çarpışması sırasında "Mig 19"lar da kullanılmışsa, bunların Kuzey Vietnama Sovyetler Birliği tarafından verildiği muhakkaktır. Çünkü bu uçaklar şimdilik Komünist Çinde de mevcut değildir.

Kuzey Vietnam bayrağını taşıyan Sovyet yapısı "Mig"lerin Vietnamdaki savaş sahnesinde belirmeleri ,Güneydoğu Asyadaki bu tehlikeli çekişmede yeni bir dönemin başlangıcıdır. Hele bunların arasında sanıldığı gibi "Mig 19"lar da varsa, bu dönem çok endişe verici olacak demektir. Yakında, savaş sahnesine Sovyet yapısı füzelerin de çıkması beklenmelidir. Gerçekten, Moskovada iyi haber alan bir kaynaktan öğrenildiğine göre, Sovyetler Birliği Kuzey Vietnama yüzlerce küçük uçaksavar füzesi yollamıştır, hattâ bunların bir kısmı hizmete bile girmiştir. Arayıcı başlıkla donatılmış pilotsuz uçak biçimindeki bu uçaksavar füzelerinin çarpışmaların şimdiki safhasında amerikan hava akınlarına karşı en etkili bir karşılık olacağı öne sürülmektedir.

Asker diplomat olursa..

Vietnam anlaşmazlığının kuvvet yoluyla çözülmesi için inad edildikçe durumun daha da karıştığı artık açıkça görüldüğü halde, Johnson idaresinin 'savaşı yavaş yavaş geliştirme" planında hiçbir değişiklik olmamaktadır.

Atlantiğin ötesinden gelen haberlere bakılırsa, geçen hafta amerikan idarecileriyle görüşmelerde bulunmak üzere Washington'a giden Saygondaki Amerikan Büyük Elçisi General Maxwell Taylor, Başkan Johnson'a, Vietnamdaki askeri durumu kurtarmak ve Güney Vietnama sağlanan amerikan desteğinin etkenliğini arttırmak için daha enerjik bazı tedbirler alınması gerektiğini bildirmiştir. Kuzey Vietnamı bombalamak fikrinin mimarı sayılan General Taylor'ın bizzat açıkladığına göre, bu enerjik tedbirlerin başında, Vietnama yeni amerikan birliklerinin gönderilmesi gelmektedir.

Amerikan resmi çevrelerine göre, General Taylor'ın Vietnama gönderilmesini istediği takviye kuvveti birkaç bin kişiden ibaret olacak ve Güney Vietnama çıkışları birkaç aylık bir süreye yayılacaktır. General Taylor bu takviyeyi, asker ve polis de dahil olmak üzere, sayısının 160 bine yükseltilmesi düşünülen Güney Vietnam kuvvetlerine yardımcı olarak istemektedir. Öteyandan, bu konuda resmî bir açıklama yapılmamış olmakla beraber, Generalin askeri durumu istikrara kavuşturabilmek için komünistlerin Güney Vietnamı 14. enlem dairesinden, yani komünistlere karşı kullanılan ana üs olan Da Nangın güneyinden ikiye bölmek çabalarını her ne pahasına olursa olsun başarısızlığa uğratmak gerektiğine inandığı söylenmektedir. Ayrı-

ca, yaptıkları görüşmeler sırasında Başkan Johnson ile General Taylor'ın hava akınlarını 19. enlem dairesine, yani Hanoi - Haipong sanayi bölgesine kadar uzatmak da dahil olmak üzere, her ihtimali içine alan plânlar üzerinde görüştükleri sanılmaktadır.

Birleşik Amerikanın, bu sertlik politikasıyla nereye ulaşmak istediğini anlamak gerçekten kolay değildir. Kuzey Vietnama yapılan hava akınlarının Vietkong çetelerini yıldırmak şöyle dursun yeni hamlelere yönelttiği bizzat General Taylor tarafından itiraf edilmektedir. Böyle olduğu halde sertlik politikasını daha da koyulaştırmak acaba ne işe yarayacaktır? Bir Amerika senatörünün de açıkça ortaya koyduğu gibi, amerikan diplomasisi Vietnam konusunda tam bir başarısızlık göstermiştir. Birleşik Amerika bir görüşme masası başına oturmak için Vietkong saldırılarının durdurulmasını istemekle karşı tarafı kabulü güç bir ültimatomla karşıkarşıya bırakmakta ve anlaşmazlığın barışçı yollardan çözümü imkânını kendi eliyle azaltmaktadır. Öteyandan, Başkan Johnson bir görüşme masası başına oturmak için ikinci şart olarak 1954 Cenevre anlaşmalarına dönüşü ileri sürmekle, Birleşik Amerikanın durumunu zayıflatmaktan başka birşey yapmamaktadır. Gerçekten, bu anlaşmalara göre Vietnamda yabancı kuvvetlerin bulunması yasak edilmiştir. Oysa bugün Vietnamda yabancı kuvvet bulunduran bir devlet varsa, o da Birleşik Amerikadır.

Sovyetler

Açıkgöz yoldaşlar

Geçen hafta, Sovyet halkının dikkatini çekecek pek çok iç ve dış olay cereyan etti. Meselâ Sovyet gazeteleri Vietnam savaşına büyük bir önem veriyorlar, Pakistan Devlet Başkanı Mareşal Eyüp Hanın yaptığı resmî ziyaretin anlamı üzerinde uzun boylu duruyorlar, yeni tarım politikası üzerinde yazılar yayınlıyorlar, Sovyetler Birliği - Polonya dostluk andlaşmasının yirminci yılını kutlamakta birbirleriyle yarış ediyorlardı. Fakat Sovyet halkının geçen hafta en çok merakını çeken şey bunların hiçbiri değildi. Başta Moskovalılar olmak üzere, bütün yoldaşların en fazla merak ettikleri, Saint Luck'ün başına gelenlerdi.

Kimdi bu Saint Luck? Dünyadaki bütün sanat meraklıları bu sorunun

General Maxwell Taylor
Kızıştırıcı

cevabını kolaylıkla verebilirler. Saint Luck, XVII. yüzyılda yaşamış ünlü Hollanda ressamlarından Frans Hals'ın yaptığı resimlerin en tanınmışlarındandır. Bu resim, yıllar yılı, Karadeniz kıyılarında Odesa şehrindeki müzelerden birinde duruyordu. Saint Luck'ün başına gelenler, Sovyet Kültür Bakanlığının bu yılın başında aldığı bir kararla başladı. Odesadaki müzenin bakıcıları, günün birinde Saint Luck'ü yıllardır pineklediği duvardan indirdiler ve Moskova halkına gösterilmek üzere Kremlinden iki adım uzaklıktaki Puşkin müzesine yolladılar.

Saint Luck Puşkin müzesine gelince büyük bir itinayla ikinci kattaki duvarlardan birine yerleştirildi ve günlük işlerinden zaman bulup da müzeye uğrayabilen Moskovalılar bu tabloyu hayranlıkla seyretmekten kendilerini alamadılar.

Puşkin müzesi, olağan olarak, hafta sonu ziyaretçilerini ağırlamak için, Cumartesi ve Pazar günleri de açıktı. Müze yöneticileri temizlik ve bakım işleri için Salı gününü seçmişlerdi. Müzenin çoğu kadın olan bakıcıları Pazartesi gecesi kapıları kilitlerler ve Çarşamba sabahına kadar temizlikle uğraşırlardı. Nitekim, geride bıraktığımız Mart ayının ikinci Pazartesi gecesi kapılar kilitlendiği zaman, bunların hiçbirinin aklına, zavallı Saint Luck'ün ortalıktan kaybolacağı gelmedi. Bu bakımdan, Puşkin müzesi 10 Mart Çarşamba sabahı yeniden açıldığı zaman ikinci katta Saint Luck yerine boş bir çerçeve bulanlar hayretler içinde kaldılar.

Puşkin müzesindeki bu hırsızlık, resmî makamlar tarafından ancak bir ay kadar gizli tutulabildi. İlgililerin, haberi gizlemek için gösterdikleri titizlikten, sanat hırsızlığının yalnız batılı ülkelerde görülebileceğini söyleyen Sovyet yöneticilerinin bu kapitalist icadının şimdi Sovyetler Birliğine sıçramasını kolay kolay hazmedemedikleri anlaşılmaktadır. Gerçekten, Moskovadan alınan haberlere bakılırsa, Sovyet polisi şimdi bu olayın arkasında bir kapitalist parmağı aramakta ve zavallı Saint Luck'ün Sovyetler Birliği dışına kaçırılmasından korkmaktadır. Bütün Sovyet gümrükçülerine gözlerini dört açmaları için emir verilmiştir. Fakat şimdiye kadar yapılan çalışmalar hiçbir ipucu vermemiştir.

Eğer Saint Luck günün birinde bulunursa, Moskovalı yoldaşlar şimdi bol bol konuştukları çok eğlenceli bir konudan yoksun kalacaklardır.

Tüli'den haberler

Ankara

Davetsiz misafir

Ankaradaki balolarda gözlüklü, acaip saç tuvaletli, yaşlıca bir kimse kapıda durup davetiye kontrolu yapan hanımlara kök söktürüyor. Bu balolar hayır dernekleri tarafından verildiği için bu hanımlar da orada hayır için görev almış kimseler. Bu bakımdan yüzleri pek tutmuyor. Adamcağız eski moda smokiniyle geliyor, herkesin elini sıkıyor, içeriye dalmak istiyor. Bileti soruluyor. Balo nerede veriliyorsa, oradaki birinin "şahsi davetlisi" olduğunu söyleyip pişkinlikle yürüyor. Halbuki kapıdakiler dahil herkesin bildiği, böyle "şahsi davetli" filân olmadığı.. Nitekim bu yüzden Çocuk Bakım Derneğinin İran Büyük Elçiliğinde verilen balosunda ev sahibesi davetsiz misafirden hiç memnun olmadı. Bu balolarda bir davetiye de, topu topu 75 lira.

Pişkin zat, tabii **Kasım Gülek**'tir.

Yanlış numara

Geçenlerde Çankayada 17 67 87 numaralı telefon çaldı. Telefonu evin garsonu açtı. Arayan Çalışma Bakanlığıydı. "Çalışma Bakanı, Beyfendiyle görüşmek istiyor" dendi. Garson sordu:

"— Hangi Beyfendiyle? Beyfendi kim?"

Fakat cevap almasına vakit kalmadan telefon Bakana bağlandı. Bakan:

"— Ben, Çalışma Bakanı **İhsan Sabri Çağlayangil**.. Beyfendiyle görüşebilir miyim?" dedi.

Garson tekrar sordu:

"— Hangi Beyfendi?"

Çağlayangil cevap verdi:

"— Başbakan beyfendiyle oğlum, Suat Hayri Beyfendiyle.."

Garson mukabele etti:

"— Suat Hayri Beyfendi burada yok efendim.."

"— Neresi orası?"

"— İsmet İnönünün evi.."

Derin bir sessizlik oldu ve telefon çat diye kapandı.

"Başbakanın evi" c..ilince her halde eski Özel Kalem Müdürü, el alışkanlığıyla İsmet İnönünün telefon numarasını çevirmişti.

Röportajlardan parçalar

Ürgüplü Kabinesinin kurulmasıyla birlikte bir ekip karanlıkları delmiş ve sahne ışıklarına kavuşmuştur. Bu ekip, Ürgüplünün Bakanları Ekibidir. IV. Koalisyon Hükümeti teşekkül eder etmez gazetelerde çiçeği burnunda Bakanların, evlerinde eşleri, çocukları, hısımları, akrabaları ve hatta kedileri, köpekleriyle bol resimli röportajları birbirini izlemeye başlamıştır. Bu suretle yeni ekibin ilk hususiyeti gözlerin önüne serilmiştir: Bakanların ve Bakan eşlerinin röportaj vermekteki arzulu halleri.

Bir AKİS'ci bu hafta, gazetelerde yayınlanmış olan bu röportajları incelemiş ve her birinde inciler bulmuştur. Bu incilerden AKİS okuyucularını mahrum bırakmamak için de aşağıdaki "inceleme"yi hazırlamıştır. "İnceleme"deki bütün açıklamalar, hatta en hayret uyandırıcıları, bizzat Bakanlar veya eşleri tarafından yapılmış, bunlar çeşitli gazetelerde kendi ağızlarından yayınlanmıştır.

Hani, Mark Twain'in bir hikâyesi vardır. Twain bu hikâyesinde çağdaş karı-koca geçimsizliklerini tarihin ilk devirlerine mal ederek, evliliği hicveder. Hikâyedeki karakterler Âdem ile Havvadır. Twain'e göre aradan binlerce yıl geçmiş, fakat evlilik müessesesi hep aynı geçimsizlik unsurlarını bünyesinde muhafaza etmiştir: Kadın daima kocasının ihmalciliğinden, kendini tam olarak anlayamadığından, erkek ise karısının fazla hassaslığından, sulugözlülüğünden şikâyetçidir. Ama ünlü yazarın hicvetmek istediği bu gerçeğe Ürgüplü Hükümeti-

Orhan Alp ve eşi Muallâ Alp

"Aşkın gözyaşları"

İskenderoğlu ailesi evlerinde

Apollon ve kumpanyası..

nin Bakanları ve onların hanımları istisna teşkil etmektedir.

Hanımlar, kocaları hakkında hemen hemen aynı şeyleri söylemişlerdir :

"— Kocam dünyanın en iyi insanıdır!."

"— Ah, o bir melektir!."

"— Kocam son derece evine bağlı, dürüst ve çalışkandır!."

Röportajlarda, bu hârikulâde evliliklerin nasıl kuruldukları da anlatılmaktadır :

"— Orhanla ilk defa Sıhhiyedeki bir arkadaşımın evinde karşılaştım. Kendi kendime 'amma da uzun boylu adam' diyordum. Sonra birlikte dolaşmağa başladık. Hoşlanmıştık birbirimizden.. Orhan biraz çekingen davranıyordu, ben ise kararlıydım. Bir kere andiçmiştim, Orhanla evleneceğim diye.. Birgün Restoran Washington'da yemek yerken, Orhana 'Benimle evlenir misin' diye sordum. 'Kabul' diye cevap verdi, evlendik.."

Teklifin, geleneklere biraz aykırı olarak, kadından gelmesi sebebiyle hayli ilgi çekici olan bu evlilik hikâyesi, Ürgüplü Hükümetinin genç Bayındırlık Bakanı **Orhan Alpin** karısı **Mualla Alp** tarafından anlatılmıştır. Alplerin mutlu evliliklerinin tılsımı herhalde budur. Alplerin, zil yerine tatlı bir melodinin çalındığı kapılarından içeri giren her ziyaretçi, ılık ve hoş bir yuvanın havasını teneffüs etmektedir. Orhan Alp, birgün gerçekleştireceğine yüzdeyüz inandığı yerli otomobilin plânları ve maketleriyle uğraşırken - Orhan Alp 100 metre ilerledikten sonra birdenbire stop eden ve bir daha hiç kimsenin işletmeyi başaramadığı esrarengiz Devrim otomobillerinin 1 numaralı kahramanıdır -, karısı **Muallâ Alp** de kendine göre, oyalanacak bir şeyler bulmaktadır. Gaipten gelecek sinyallere pek meraklı olan **Muallâ** hanım bazen kahve, bazen iskambil falına bakmakta, iyi saatte olsunlardan haber aldıkça ruh çağırmaktadır. Muallâ Alp bu iş te o kadar ilerlemiştir ki, kocasına, Bakan olacağını bile üç gün önceden haber vermiştir! Ama bunda hayret edilecek bir şey yoktur. Zira iyi saatte olsunların başında gelenlerden biri de Alpin MP kontenjanından Bakan olmasını sağlıyan Osman Bölükbaşıdır...

Bir diğer mutlu evlilik de Ticaret Bakanı **Macit Zeren**inkidir. Bir yeminin, bir kararın bozulması sebebiyle, bu evlilik hayli ilgi çekicidir. Senatör olup Ankaraya gelinceye kadar dünyaevine girmeyi aklından bile geçirmeyen Zeren, "Büyük şehir"de **Vedia** hanımı görünce kararı, prensibi bir yana itivermiş ve soluğu evlendirme dairesinde almış. Yaşını başını almış senatör, şimdi röportajcılara aşkını dile getirmekte ve :

"— Geç oldu ama ,temiz oldu. Vediayı tanıyınca dayanamadım" demektedir.

Kaabiliyetler resmigeçidi

Ama Ürgüplü Kabinesi üyelerinin ortak vasıflarını teşkil eden "iyi evlilikler"in yanısıra, yeni Bakanların başka ilgi çekici yönleri de vardır. Kabinede, sofraya nefis yemekler sunan kaabiliyetlerden bülbül gibi şakıyan seslere, şairlere, futbo'culara, avcılara kadar her çeşit hârika - çocuk değil ,büyük - yer almıştır. Bunlardan **İhsan Sabri Çağlayangil**, iyiniyet heyeti ile gittiği ülkelerden birinde, Katmantu'da - Katmantu, Nepalin güneyinde bir memlekettir - kaleme kâğıda sarılmış ve şu dörtlüğü döktürmüştür :

"Ayazı soğuğu başıma vurdu,"
"Kurufasulyesi miğdeme durdu,"
"Biberi, baharı başıma vurdu,"
"Ah bu Katmantu, ah bu Katmantu!."

Bu nefis dörtlüğün başlıca özelliği mısralara hâkim olan tunç kafiyedir. Çağlayangil bu eserinde, artık unutulmuş olan bu kafiye şeklini dipdiri bir örnekle yeniden sanat çevrelerine sunmaktadır. Güçlü bir sanatçı olduğunu böylece herkese münakaşasız kabul ettiren İhsan Sabri Çağlayangil hakkında şimdi, Başkentteki entellektüel zümrenin devam ettiği Sanatseverler Kulübünde çok defa aynı sözler söylenmektedir:

"— Ah, keşke Kabinede bir Kültür Bakanlığı olsaydı!.. Zira Çağlayangil Çalışma Bakanı olup amele meseleleri gibi bir takım maddi işlerle uğraşacak adam değildir. O, içli adamdır, hassas adamdır, sanatçıdır.."

Sonra "Katmantu" dörtlüğü elden ele dolaşmakta ve sorulmaktadır :

"— Şu anlama ,şu şiirdeki derinliğe, lirizme bak!.. Bu adam Çalışma Bakanı olabilir mi?"

Ürgüplü Kabinesinin Turizm ve Tanıtma Bakanı Zekâi Dorman röportajcılara ,askerlikten sonra politikaya geçişini şöyle anlatmıştır:

"— En çok beğendiğim ve takdir ettiğim politikacı, Osman Bölükbaşıdır. İşte bunun için Osman Beyle kader birliği yapmış bulunuyorum.."

Beğenilen ve kader birliği yapılan ideal politikacı Bölükbaşı olunca, tabil hiç kimse de, Dormanın sırtının yere geleceğini düşünmemektedir.

Kabinedeki diğer kaabiliyetlerin başında, Ürgüplü Hükümetinin bülbülü çekten Bakan, 1947 yılında Ankarada düzenlenen bir ping-pong turnuvasında ikinci olmuştur. İskenderoğlu bir defa da Diyarbakırda Lefterle karşılıklı futbol oynamıştır.

Bir diğer kaabiliyet, Ticaret Bakanı usta avcı **Macit Zerendir.** Zeren, bır teli, 25 metre mesafeden tabanca kurşunu ile kesebileceğini söylemektedir. Ama avcılık hikâyelerinin doğruluk derecesi hakkında hemen herkeste bir belirli kanaat mevcut olduğundan, şimdi, Türkiyenin ithalât ve ihracat meselelerinin de avcılık hikâyelerine

istanbul

Smokinli parti

İstanbulda, Ankaranın aksine, smokinli partiler pek ender olur. Bunlardan birini geçen hafta **Kısmet-Lemi İpekçi** çifti verdi. İpekçiler lokal olarak "Tevfiğin Diskoteği"'ni seçmişlerdi. İstanbul sosyetesinin kreması o gece orada toplandı. Bol viski, iyi hazırlanmış yemek ve en son danslar gecenin hususiyetini teşkil etti.

Ev sahibesi brokar sime, uzun bir tuvalet giymişti ve bunun mavi olmamasına rağmen her zamanki gibi güzel

Sanayi Bakanı Ali Naili Erdem ve ailesi

Yeni aristokrasiye doğru

sayılan Ulaştırma Bakanı **Mithat San** gelmektedir. Mithat Sanın -sağ olsaydı- ünlü Hafız Burhanı kıskandıracak kadar şakrak bir sesi vardır. Ulaştırma Bakanı, gençliğinde Mesut Cemilin babasından musiki dersi almış ve yıllarca şakımış bir politikacıdır.

Ama Ürgüplü Kabinesinin marifetleri sadece bunlar değildir. İmar ve İskân Bakanı **Recai İskenderoğlu** iyi bir sporcudur. Dostları İskenderoğlunun vücudunun güzelliğini spora borçlu olduğunu söylemektedirler. Ger-

dönmemesi temenni edilmektedir.

Sanayi Bakanı **Ali Naili Erdemin** kaabiliyeti ise mutfakta tezahür etmektedir. Erdemin yaptığı salatalar kelimenin tam anlamıyla nefistir!.

Kabinede dikkati çeken bir diğer husus da, "Paradoks Bakanlar"dır. Meselâ hayatında bir defa dahi sportoto oynamamış olan **Şekip İnal**, spor işlerini tedvire memur Devlet Bakanlığına getirilmiştir. Gümrük ve Tekel Bakanı **Ahmet Topaloğlu** ise "Bakan olana kadar Tekelle bütün ilgim, sigara tiryakisi olmamdı" demektedir.

ve zarifti. Davetliler arasında **Mehire-Hasip Çizmeci** çifti, Uludağda ayağını kırdığı için ayağı alçıda gelen **Fehmi Behlil** ile eşi **Yüksel Behlil, Füsun Manyas, Şehsuvar Menemencioğlu, Boncuk-Cihat Abaoğlu, Engin-Ömer İnönü** çiftleri ve bu çevrenin diğer mensupları göze çarpıyordu. **Şükran Dümer** güzel kızı Ayşeyi getirmemişti. O yüzden son danslar bu sefer Anne Dümerden seyredildi ve Şükran Dümer "anasına bak, kızını al" sözünü yalancı çıkarmadı.

Gecenin kadını **Prof. Reha Poroyun** eşi **Mine Poroydu.** Erkekler için göz-

lerini bu güzel kadından ayırmak kolay olmadı.

Çok kimsenin gözü lokalin sahiplerinden **Tevfik Dölenin** yanında sarışın eşi **Gönül Döleni** aradı. Fakat Gönül Dölen, Ankaradan döndükten sonra eşinin değil, ailesinin evine gitmiş. Mamafih genç kadının bir ayrılmaya niyetli olmadığı görünüyor. Bu yüzden Tevfik Dölen muradına çabuk kavuşamazsa kimse şaşmayacak.

Balayı hazırlığı

İpekçilerin partisinde sosyetede lâfı bugünlerde en fazla edilen **Necla Targan-Mehmet Sarper** çifti ilgiyle takip edildi. Uzun, ince ve şık genç kadın gayet tatlıydı. Nişanlılar, yalnız geldikleri partiden Necla Targanın annesi **Feride Targan** ile birlikte ayrıldılar. Genç çift Nisan sonunda evlenip Balayına çıkacak.

Fakat büyük Sarperler, **Nilüfer-İsmail Sarper** çifti Avrupaya şimdiden gittiler. Bunu, evlâtlarının ikinci mürüvvetini görmemek arzusuna bağlayanlar çok. O takdirde, nikâh ve evlilik törenlerinde misafirleri ağırlamak görevi her halde şirin görümce **Tomris Sarpere** düşecek.

Moda

Yığın yığın kumaş!

Mikrofon başındaki esmer adam:

"— Bu yıl fransız modacıları yeni ilkbahar ve yaz koleksiyonlarında uçacak kadar hafif ve yumuşak bir silüetin detaylarını belirtmişlerdir. Yılın modası hareketli, zengin bir modadır. Dalga dalga uçuşan ve pırıldayan yeni modeller, geçen yılın erkeğimsi modasına âdeta bir tepki niteliği taşımaktadır" diye konuştu.

Bir süre sustu, sonra aynı heyecanlı sesle ve çabuk çabuk konuşmağa devam etti:

"— İşe gülerek başlıyacağız. İşte size bir Courreges modeli: Courreges kadınları yeryüzünden alarak fezaya uçuran ve onları fezaya, çağımızın i-

salonlarında geçti. Vakko ile Menekşe mağazasının ortaklaşa düzenledikleri İlkbahar defilesine Ankaralılar çok rağbet etmişler, salon tıklım tıklım dolmuştu. Defilenin özeliğini, yeni modellerin yanında yeni kumaşların da teşhiri teşkil ediyordu. Memleketimizde yapılan kumaşlarla meydana getirilmiş bir moda defilesi, uygulama kolaylıkları sağlama bakımından, büyük ilgi çekiyor, seyirciler modeller kadar ve hattâ modellerden çok kumaşlar üzerinde duruyorlardı.

Elbiseleri, kumaşları ve cazibeli mankenleri takdim eden spiker, Orhan Boran idi. Boran hem kumaşlardan, hem modellerden, hem de memlektimizde misafir bulunan çekici mankenlerden bahsedebilmek için bir hayli ter döktü. Zira defilenin bir özelliği

Bulvar Palasta Vakko ve Menekşenin defileleri

Moda rüzgârı

caplarına göre giydiren meşhur fransız terzisidir. Elbiseleri düz, belsiz, düşük kemerli ve dizlerin bir karış üstündedir. Ayakkabılar topuksuz ve rahattır. Baş ve gözler hava muhalefetine karşı korunmuştur. Gençkızların çok rağbet ettikleri bu moda, giyime espriyi getiren orijinal bir modadır."

Genç manken ,topuksuz ayakkabıları ve uzunca bir bluzu hatırlatan dümdüz elbisesiyle âdeta fezaya doğru uçarak giderken, seyirciler kendisini gözleriyle, spiker ise sesiyle yakalamağa çalışıyordu. Ama genç manken bir solukta gözden kayboldu.

Olay, 1 Nisan günü Bulvar Palas

de, mankenlerin çabuk sahneye çıkmaları ve âdeta koşar adım yürümeleriydi. Bu arada Vakkonun erkek mankenleri ve erkek kıyafetleri de aynı şekilde rağbet gördü ve pek çok alkış topladı. Şarap rengi bir smokin ceketi büyük rağbet gördü ve dakikalarca alkışlandı.

Bütçede yeni fasıl

Gerek nefis yeni kumaşlar, gerekse biçimler, aile bütçelerinde yeni bir faslın açılacağını gösteriyordu. Artık 2 metrecikle bir elbise çıkarmak pek mümkün olacağa benzemiyordu. Gerçi geçen yılın vücuda yakın, boru biçimleri büsbütün ortadan kalkmış değildi ama, bunlar da çoğunlukla yazlık par

desü ve ceketlerle tamamlanmış ve küçük elbiseler daha çok takım elbise halini almıştı. Bunun yanında şemsiye şeklini andıran evaze elbiseler, verevler, pliler bol bol dikkati çekiyor ve yenilik olarak göz alıyordu. Meselâ mevsimin modası olan geniş pili, büyük eşarplı, zengin fulâr tayyörleri yapmak için herhalde, en aşağı, 6 metreye kıymak gerekecekti. Önü kısa, arkası uzun yaz tuvaletleri de hem kumaş cinsi, hem de miktarı bakımından bütçelerde gedik açabilecek nitelikte gözüküyordu. Zaten vual ve muslinlerden meydana getirilmiş pli pli, kat kat, zengin modeller için "yığın yığın kumaş" deyiminden başka söz bulmak da mümkün değildi.

Mamafih, defiledeki duruma bakılırsa, yazın yeni yıldızının pike kumaşlar olacağı söylenebilir. Zira defilede, beyaz pikelerden yapılmış nefis modeller vardı. Boran da pikeye hayran olmuştu, mikrofon başında mütemadiyen:

"— Sabah erkenden pikeyi giyinebilirsiniz. Öğleden sonra gine bir pike tayyör, gece ise pike bir tuvalet şıklığın en kısa yoludur" diyordu.

Defilede, pike ile yakından rekabet eden bir başka kumaş ise pamuklu vuallerdi. Pırıl pırıl görünüşleri ve değişik desenleri ile pamuklu vualler ipek vualleri gölgede bırakacağa benzemektedir. Boran da bunun bir faydası üzerinde özellikle durdu ve içini çekerek:

"— Ne de olsa, biraz daha ucuza mal olmaktadır" dedi.

Yazlık tayyörler

Pike ve ketenlerden sonra fulârlar, çeşitli keten ve emprimeler, ipek gaz ve süralar dikkati çekiyordu. Renkler arasında özellikle lâcivert, kırmızı, havuç rengi, pembe, türkuaz, mimoza, acı yeşil, açık bej, siyah ve beyaz göze çarpmaktaydı.

Yazlık tayyörlerin çoğu emprime blûzlar üzerine giyilmekteydi ve emprime röverlerle süslenmişti. Daha ziyade düz hatlı, borumsu takma kollu, inlik yakalıydılar. Plilerle zenginleştirilen yaz tayyörleri ise daha çok süra ve fulârlardan yapılmış, tüysiklet tayyörlerdi. Bunların yanında panolu, fantezi tayyörler de vardı. Panolar düz eteğe iliştirilmişti ve ancak hareket halinde gözüküyor, boleromsu ceketlerle özel bir tayyör modeli teşkil ediyordu.

Mantolar daha çok vücuda yakın, redingot tipi, belirli veya belirsiz şekilde bele oturan mantolardı ve giyimleri kolaydı. Elbiselerde pililere, evaze biçimlere rağmen, düz hat ve prenses biçimi gine mevcuttu. Prenses biçimi elbiseler üzerinden giyilen kısa ceketler özellikle dikkati çekiyordu. Yaz kıyafetlerinde, kış kıyafetlerinin aksine düğme az, buna mukabil bol bol kemer vardı. Astar ve aksesuarlar zıt renklerde tercih edilmiş, broşlar çok kullanılmıştı. Renkli incilere de bol bol yer verilmişti.

Defilede göze çarpan birşey de, ayakkabılardaki değişiklikti. Ekseri burun uçları oval veya yuvarlak ayakkabıların topukları da sivriliklerini ve incelikleri tamamiyle kaybetmiş, âdeta kütleşmişti. Manto ve elbiselere eş kumaştan yapılmış bu tip rahat ayakkabılar, özellikle göze çarpıyordu.

Modayı tamamlayan şey muhakkak ki saçlardır. Gençkızlar bu yıl, özellikle deniz mevsiminde, Beattles saç modasını tartışmasız kabul edecekler, fakat anneleri arkaya toplanmış perçemli veya tek meşli saçlarla uğraşmaya çaresiz katlanacaklardır.

İstanbuldan Ankaraya gelen Vakko defilesi, Ankaradan da Adanaya gitti. Birçok Anadolu şehri dolaşıldıktan sonra tur tamamlanacaktır. Modelleri Zeki Müren isimlendirmiştir.

Filmler

"Cherbourg şemsiyeleri"

Kız onaltı yaşında, çok güzel, çok cana yakın bir sarışın. Oğlan, bir garajda çalışan yakışıklı, ciddi bir delikanlı. Oğlan ile kız sevişirler, evlenmek isterler. Kızın annesi, yaşını küçük bulduğu kızının evlenmesine razı olmaz. Oğlan askere yazılıp Cezayire gider. Kız, sevgilisini uğurlamadan önce kendini ona teslim eder. Oğlan kıza yalnız bir mektup yollar, ondan sonra ses seda çıkmaz. Kız, hâmile kaldığını anlar. Annesi kızı zengin bir kuyumcu ile evlendirir. Zaman geçip gider, üç yıl sonra kız, bu sefer yanında küçük kızı olduğu halde otomobiline benzin doldurmak için bir benzin istasyonunda durur. Benzinci, şimdi zengin, şık bir Parisli bayan olan kızın eski sevgilisidir; o da evlenmiş, çoluk çocuğa karışmıştır. Aralarında kısa bir konuşma geçer, sanki birer yabancı gibi... Sonra ayrılırlar ve film biter...

Fransanın genç yönetmenlerinden Jacques Demy'nin "Les Parapluies de Cherbourg - Cherbourg Şemsiyeleri" filminin konusu böyle özetlenebilir. Bu konu yeni bir "Aşkın Gözyaşları" da olabilir, ama "Cherbourg Şemsiyeleri" "Aşkın Gözyaşları" değil. Zira birkaç yönden buna imkân yok. Bir kere "Cherbourg Şemsiyeleri" bir melodram ama, terimin asıl anlamıyla melodram, yâni müzikli bir dram: "Cherbourg Şemsiyeleri"nde her konuşma, her söz, müziğin eşliğinde söylenmektedir. Sonra da Demy, bu "yitirilmiş ilk aşk"ın hikâyesini acıklı, hüzünlü değil de hep tatlı, iyimser bir tutumla anlatmaktadır.

1964 Cannes film festivalinin büyük ödülünü ve aynı yılın "Delluc" ödülünü kazanan, Demy'nin deyişiyle bu "renkli ve şarkılı" film, müzikli film lerin ustası sayılan Hollywood'un en iyi eserleriyle boy ölçüşebilecek değerdedir. Hattâ bazı bakımlardan, bu çeşit filmlerde Hollywood'un kendini kurtaramadığı aksaklıklara "Cherbourg Şemsiyeleri"nde rastlanmamaktadır. Demy'nin filminde ne gösteriş, ne aşırılık, ne yapmacık vardır. Birçok Holly wood müzikalinde rastlanan "kasap yağı bol bulunca.." durumu "Cherbourg Şemsiyeleri"ni çevirenlerin aklından bile geçmemiştir. Günlük bir konu, her günün insanları ve olaylarıyla, büyük bir sadelik, tatlılık ve yumuşaklık içinde verilmektedir. Demy kendini tam aşırı duygululuğa kaptıracağı anlarda usta bir hareketle bundan sıyrılmaktadır. Bu "renkli ve şarkılı" filmde, Hollywood müzikallerindekine göre eksik olan tek şey, danstır. Fakat Demy'nin son derece hareketli, canlı kamerası, bu eksikliği de pek duyurmamaktadır. Michel Legrand'ın müziği, Bernard Evein'in dekorları, Jean Rabier'nin Eastman Color işlemiyle çektiği renkli görüntüleri, Hollywood müzikallerinin "sonradan görme" özelliği taşıyan zenginliğini, ince bir zevkin üstünlüğüyle çok geride bırakmaktadır.

C. Deneuve ile M. Legrand
Melodramın güzeli

"Kumsalda"

Stanley Kramer, Hollywood'un son kuşak sinemacılarının en gözde olanlarından biridir. 1947'de kendi adına kurduğu yapımevi için yapımcı olarak çevirdiği "Champion - Şampiyon", "Home of the Brave - Yiğit Yuvası", "The Men - Erkekler", "Death of a Salesman - Satıcının Ölümü", "High Noon - Kahraman Şerif", "The Wild One - Kanlı Hücum".. Hollywood'un savaş sonrası yapımında önemli yer tutan filmlerdi. Amerikan spor hayatının kirli yönlerini, zenci aleyhtarlığını, ırk kavgasını, savaşta sakat kalan insanların savaş sonrası yaşayışına kendilerini uydurma çabalarını, sosyal güvenlik düzenini kuramamış bir toplumun sıkıntılarını, McCarthysm'in estirdiği toplu isteri havasını veya suçlu gençlik meselelerini ele alan bu filmler, Hollywood'da pek alışılmadık bir dürüstlük, yüreklilik taşıyor, sanat yönünden de çok defa büyük başarıya ulaşıyordu.

Kramer, 1955'te "Not As a Stranger - Bir Yabancı Gibi" ile yönetmenliğe de el attı, ama yönetmenliği yapımcılığı kadar başarılı olmadı. Yine de "The Defiant Ones - Kader Bağlayınca", "Judgement at Nuremberg - Nuremberg'te Yargı" gibi ırkçılık veya nazilik gibi önemli meseleleri dürüstçe ele almağa çalışan bazı filmler çevirdi. Ne var ki, Kramer'in başlangıçtanberi benimsediği bu tutum, yâni günün en önemli konularını ele alıp işlemek tutumu, gittikçe "tezli filmler"in kuruluğuna, didaktikliğine, yavanlığına doğru gelişmeğe başladı. Kramer'in bundan altı yıl önce çevirmiş olduğu "On the Beach - Kumsalda" bu yönetmenin açık örneklerinden birini ve

mektedir. Konusu bakımından "Kumsal"da, Kramer'in şimdiye kadar çevirdiği bütün filmlerdekinin en önemlisini ele almaktadır: Dünyanın sonu! Nevil Shute'ün aynı addaki romanından alınan filme göre, dünyanın sonu 1964 yılında iki blok arasındaki bir nükleer savaşla başlamaktadır. Nükleer savaştan sonra ortaya çıkan radyoaktif serpintiler bütün Kuzey yarım küresinde ki hayatı silip süpürmüş, yavaş yavaş Güney yarım küresine, daha doğrusu yeryüzündeki tek canlıların kaldığı Avustralyaya doğru ilerlemektedir. Hesaba göre, dört ay kadar sonra buradaki hayat da sönecektir. İşte "Kumsalda", hayat ile ölüm arasındaki bu dört aylık dönemde bir avuç insanın davranışlarıyla seyirciye dünyanın sonunu duyurmağa, sağduyu sahiplerine bir çeşit uyarmada bulunmağa çalışmaktadır. Ama film, çok geçmeden Hollywood'un çok rastlanan kalıplarını tekrarladığı ve Kramer, konusunu işleyişte dürüstlük ile ticaret kaygıları arasında bocaladığı için, çağımızın belki de en önemli meselesini ele alan "Kumsalda", sıradan bir sinema eseri olmaktan öteye geçememektedir.

Gardner ile Peck "Kumsalda" da
Dünyanın -mutlu- sonu

Sessiz ölüm

"Kumsalda"nın başlıca hatası, günümüz insanlarına ihtarda bulunması, onlara ibret dersi vermesi, filmin reklâmlarında ileri sürüldüğü üzere "nükleer silâhlanmayı önlemek" amacını güden filmin, seyircide asla böyle bir duygu uyandıramamasıdır. "Kumsalda" yeryüzündeki hayatın silip süpürülmesi gibi korkunç bir olayı görüntüyle değil, hattâ lâfla bile veremediği için bundan başka bir sonuca da ulaşamazdı. Nükleer bir savaşın dehşetini ele alan bu filmde tek bir nükleer infilâk, bu infilâkten dolayı yok olmuş tek bir şehir, tek bir ölü yoktur. Shute'ün romanında feci bir şekilde yanıp yıkıldığından söz edilen San Francisco, filmde ancak bir denizaltının periskopundan bakıldığı vakit in-cin dolaşmıyan, ama hiçbir hasara uğramayan terkedilmiş bir şehir görünüşündedir. "Kumsalda"nın radyoaktivite kurbanı olan tek bir insanı var ki o da, ancak hastanın ağzına konan termometreyle belirtilmek istenmektedir! Sadece dört aylık ömürleri kalan yeryüzünün tek canlıları sanki hiçbir şey olmıyacakmış gibi davranmakta, kimse eski alışkanlıklarından, yaşayışından vazgeçmemekte, kimsenin hayatı alt üst olmamaktadır. Ancak, son derece ıstıraplı bir ölümü hafifletmek amacıyla hükümetin dağıttığı "intihar hapları"nı almak için kuyruk olan halk, bu bekleyişe dayanamayıp eşiyle birlikte intihar eden avustralyalı subay bir dereceye kadar seyirciyi etkiliyebilmektedir Ama filmin son sahneleri "Kumsalda"dan kalan bu kırıntıları da alıp götürmektedir: "Yurtlarında ölmek" isteyen amerikan nükleer denizaltısı mürettebatının isteğine uyarak Melbourne limanından son yolculuğa çıkan amerikalı subayın (Gregory Peck), sevgilisiyle (Ava Gardner) vedalaşması, Hollywood'un en beylik sahneleriyle yarışırken; Kramer'in bandoları, vaizları ve "Daha vakit var, kardeşler" yazılı dövizleriyle "Salvation Army - Selâmet Ordusu"nu ortaya sürerek onların ağzından seyircilere öğütlerde bulunması, işi gülünçlüğe kadar götürmektedir. Gerçek şudur ki, Kramer, büyük iddialarla çevirdiği, 1959 yılının son ayında Moskovadan Melbourne'a kadar dünyanın onyedi şehrinde aynı günde ilk gösterimini yaptırdığı bu filminde, dünyanın gerçek sonunu değil, Hollywood'a göre dünyanın sonunu anlatmaktadır. "Kumsalda", kendinden altı ay önce piyasaya çıkan, Hiroshima'daki atom bombası fâciasından alınan küçük, kısa sahneleri bir aşk öyküsü içine serpiştirerek veren "Hiroshima, mon amour - Sevgilim Hiroshima"nın korkunç güzelliği yanında bir çocuk oyuncağı gibi bile kalmamaktadır.

Piyes gördüm

Ankara

Hans Schweikart Ankarada

Batı Almanyanın en ünlü -ve yaşlı (74 yaşında)- rejisörlerinden biri olan Hans Schweikart, Devlet Tiyatrosunun dâveti üzerine bitirdiğimiz haftanın başlarında , Ankaraya geldi. Onyedi yıl süre ile Münich'teki meşhur "Kammerspiele" - Oda Tiyatrosu - nin müdürlüğünü yapmış olan misafir alman rejisörünün Ankarada, "Marat'nın Ölümü" veya "Danton'un Ölümü" gibi önemli alman oyunlarından birini sahneye koymak üzere dâvet edildiği söylenmekteydi. Ama şimdi bu alman oyunlarından vazgeçildiği ve Çekov'un "Vanya Dayı"sı üzerinde durulduğu haber verilmektedir.

Türkiyeye ilk defa geldiğini, tiyatromuzu tanımak fırsatını bulamamış olduğunu söyleyen misafir rejisör, o Pazartesi günü akşamı, Alman Kütüphanesinde "Eğitbilim olarak Sahne Rejisi" konusunda bir konferans verdi. Konferanstan sonra, alman sahne adamına çeşitli sorular soruldu. Bu arada, son zamanlarda İstanbulda günün konusu haline getirilen "Tiyatroda Eleştirmecinin Rolü" üzerinde düşündüklerini açıklaması rica edildi. Hans Schweikart bu konuda özetle şunları söyledi:

"— Eleştirmecinin, sahne hayatında, sanatçılar için olduğu kadar seyirci için de önemli bir fonksiyonu olduğunu sanıyorum. Tabii bu, eleştirmecinin temsil ettiği seyirci topluluğuna ve seslendiği okuyucu miktarına göre de gişmektedir. Sanatçı ve rejisör, eleştirmeyi hoş karşılayacak, doğru ve yerinde yapılmış tenkitlerden faydalanmasını bilecek olgunlukta olmalıdır. Doğru bulmadığı tenkitlerin etkisi altında kalmıyacak kadar da kendine güveni olmalıdır. Ben şahsen, bir reji yaptıktan sonra, gazeteleri hemen okumam. Sahneye koyduğum oyunu birkaç defa seyrederim. Herkesten önce kendim, kendi yaptığım iş hakkında kesin bir kanaate sahibolmağa çalışırım. Ondan sonra eleştirmecileri okurum. Okuduklarım kendi kanaatime uymazsa buna hiç şaşmam. Çünkü daima zevk farkları ve aykırı düşünceler olacaktır. Eleştirmeciler arasındaki görüş ayrılıkları da bunu gösterir. Beğenenlerin yanısıra yaptıklarımızı beğenmiyenler de daima olacaktır. Ama benim asıl şaştığım, kimi zaman benim de beğenmediğim rejilerimin gazetelerde övüldüğünü görmektir."

Oyun: "Dün gece yolda giderken çok komik bir şey oldu"; (Müzikli komedi, 2 bölüm).
Yazan: Plautus (İ.Ö. 254-184).
Derleyenler: Larry Gelbart - Burt Shevelove.
Müzik: Stephen Sondheim.
Çeviren: Mehmet Beksan.
Tiyatro: Dormen Tiyatrosu (İstanbul).
Sahneye koyan: Haldun Dormen.
Dekor: Leylâ Süren.
Kostümler: G. Erenyol - E. Keskin.
Koregrafi: Maritza Boralı.

Konu: Dormen Tiyatrosunun yeni müzikali bir amerikan güldürüsü.. Ama ilhamını ikibin yıllık Lâtin tiyatrosundan, Plautus'tan alan bir güldürü... Açıkgöz amerikalı yazarlar, bu konu kıtlığında Plautus'un oyunlarını taramışlar, güldürebilecek ne bulmuşlarsa almışlar, ustalıkla birbirine eklemişler!.. Böylece ortaya, yalnız amerikalıları değil, tiyatroya biraz da gönül eğlendirmeğe giden her ulustan seyircinin hoşlanacağı bir skeçler dizisi çıkmış. Bu skeçlerin en çekici yönü, vakanın, sahnede yarı çıplak danseden güzel kızlar, kadınlar arasında, zevk sahibi bir "kadın tüccarı"nın evinde geçmesi... Zengin komutan Mileş Gloriosus'a satılmış bir dilbere abayı yakan bir delikanlı, aynı dilberi elde etmeğe çalışan gözü çöplükte kalmış bir baba, kızı sahibinden ve zamparasından kurtarıp genç efendisine kazandırmak için binbir dolap çeviren zeki bir köle (Pseudolius), bu uğurda kadın kılığına girmeği ve ölüm yatağına yatmayı göze alan bir başka sadık köle... Bunlar da oyunun eğlendiren ve güldüren yönleri...

Oynıyanlar: Altan Erbulak (Pseudolius), Erol Günaydın (Sennex), Erol Keskin (Hysterium), Haldun Dormen (Marcus Lucius), Füsûn Erbulak (Tintinabula), Tülin Oral (Philia), Hüseyin Kutman (Miles Gloriosus) v.s.

Beğendiğim: Haldun Dormenin, seyircisini eğlendirmek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmadığını gösteren renkli, âhenkli sahne düzeni: 17 kişilik orkestra, 18 kişilik oyuncu kadrosu, zengin dekorlarla kostümler ve... tatlı, kıvrak bir koregrafi... Altan Erbulakın bütün güldürme unsurunu kendinde toplayan Pseudolus'ta seyirciyi kahkahadan kırıp geçiren oyunu...

Beğenemediğim: Oyuncuların sesleri -ve şan tekniği- olmadığı halde, müzikal oynamıya kalkmış olmaları. Bu yüzden çoğu sahnelerin bir sessiz film manzarası göstermesi...

Sonuç: Kulakları değil, gözleri okşıyan bir müzikli güldürü... Temsilden sonra hiçbir iz bırakmıyan, uçup giden bir sabun köpüğü.

Naciye FEVZİ

Dormen Tiyatrosunda "Dün Gece Yolda Giderken..."
..çok garip bir şey oldu